Programm

des

KÖNIGL. KATHOL. GYMNASIUMS ZU CULM

für das Schuljahr 1859-60.

INHALT: 1) De statu rei publicae Atheniensis Codro mortuo, vom Oberlehrer Dr. BESSE.
2) Schulnachrichten vom Director Dr. ŁOŻYŃSKI.

Program

Królewskiego

GIMNAZYUM KATOLICKIEGO W CHEŁMNIE

na rok szkólny 1859-60.

ZAWIERA: 1) Rozprawę NW. p. Dr. BESSE: De statu rei publicae Atheniensis Codro mortuo.
2) Wiadomości szkólne, przez Dyrektora Dr. ŁOŻYŃSKIEGO.

XXII.

CULM,
gedruckt in der Buchdruckerei von Carl Brandt.
1860.

CHEŁMNO,
czcionkami drukarni Karóla Brandta.
1860.

De

statu rei publicae Atheniensis

Codro mortuo.

SCRIPSIT

PETRUS BESSE.

Quum Codrus, Melanthi filius, cujus de interitu quae a veteribus memoriae prodita sint, falsa esse judicanda Niebuhrius haud immerito contendit [1]), bello cum Doribus felicissime gesto Atheniensium rem publicam ab omni periculo hostium liberasset,[2]) neque homines discrimine externo quominus intestinas commoverent turbas prohiberentur, civium concordiam, qua ad hostes repellendos opus fuerat, disjunctam multaque bella domestica et ea gravissima conflata esse censeo. Nam quod permultis profugis in civitatem receptis [3]) hostium praesidium [4]) esse Athenienses arbitrati erant, quum idem motuum atque seditionum esset alimentum, Platnerus [5]), magna illa perfugarum Graecorum Athenis multitudine, quum Dores Peloponnesum occupassent, rem publicam esse perturbatam nescio an recte judicaverit. Ad quod illud accedit quod Jonum Atticorum animi stirpis indole atque natura prae caeteris Graecis mutabiles atque turbulenti fuerunt, [6]) ut Corsinus „nullam ex Graecis urbibus memorari,“ bene confirmarit „quae ad perturbandos imperii sui status Atheniensi proclivior acriori novitatis amore semper exarserit ideoque plures imperii formas ac vicissitudines experta fuerit.“ [7]) Jam vero Codro mortuo eo vehementiores inter cives seditiones factae sunt, quod princeps animo et in agendo industria eximius civitati defuit, qui turbas exortas comprimeret. Licet enim, quod Pausanias tradit, [8]) Medontem Melanthidam altero pede fuisse debilem a vero abhorreat, quia e veterrimis Graecorum institutis omnino corporis integritas in imperio obtinendo requirebatur,[9]) et postea etiam nisi qui valetudine utebatur commoda

---

1) Vorträge I, 271 cf. Curtius Griech. Gesch. I, 251.
2) Cf. Clinton F. H. I, 113. 140.
3) Schoemann antiquit. 162. Curtius I, 248. Besse Alcmaeonidea 7.
4) Pausanias VII, 1, 8. Duncker Gesch. des Alt. III, 508.
5) Beiträge 37.
6) Aelianus V. H. V, 15.
7) F. A. I, 3.
8) VII, 2, 1.
9) Schoemann Griech. Alt. 32. Thirlwall Gesch. v. Griech. übersetzt von Haymann I, 179.

Athenis nemo archon creabatur,[1]) tamen Medontem hominem fuisse corporis atque ingenii virtutibus Codri patris dissimillimum, cui inde non appareat? Quem quum Neleus frater despiceret, neque loco principis dignum esse judicaret, Nelei cum Medonte discidium factum esse audimus,[2]) atque alterum, eo in certamine felicitate minus adjutum, quum Medontis imperium pati noluisset, cum Jonibus, e Peloponneso Athenas haud ita multo ante profugis[3]), in Asiam migrasse.[4]) At praeter Melanthidas ipsos quum alios illius exstitisse adversarios[5]), tum vel maxime Alcmaeonidas consanguineos[6]) summo de imperio vehementer contendisse judico. Qua in re eundem illum Niebuhrium[7]) ducem libenter sequor, cui Alcmaeonidae jam antiquitus de summis magistratibus Nelidis obtrectasse videantur. Neque vero aliter potuit fieri. Nam Alcmaeonidae, Melanthi familiae affinitate proximi,[8]) quum inde a migratione in Atticam[9]) validi ac potentes fuissent,[10]) fieri non potuit quin, imperandi cupiditate magis magisque imbuti, quam Melanthidae obtinebant dignitatem, eam ipsi capessere studerent. Quae consilia ideo etiam ursisse illos pono, quod, quum a Nestore praeclarissimo, quem omnium Graecorum maxime Agamemnonem coluisse constat, essent orti,[11]) multo digniores esse sibi videbantur Melanthidis, a Periclymene minus insigni heroe profectis,[12]) qui summum locum caperent. Quodsi illud, clientium numero atque opibus prae caeteris Atticae incolis Alcmaeonidas olim valuisse[13]) perpenderimus, ante Medontem archontem principatum Melanthidis illos invidisse quidni conjiciemus? Cui quidem rei Vischerus[14]) non repugnat, qui, Niebuhrii illud amplexus, quod cum Melanthidis tam arte fuissent conjuncti, amplos in re publica honores in primis Alcmaeonidas petere debuisse confirmet. Sed quod idem auctor Niebuhrianum[15]) „Nelidis“ „Melanthidis“ commutatum esse vult,[16]) virum doctissimum haud merito falsi accusavit. Niebuhrius enim de quo agitur loco totam saue Alcmaeonidarum historiam habet in animo, non eam solam, quae rem publicam a Solone permutatam prae-

---

1) Hermann Staatsalt. edit. III. p. 331. Schoemann Gr. Alt. I, 408.
2) Paus. VII, 2, 1. Aelian V. H. VIII, 5. cf. not. Periz. Clinton I, 130.
3) Paus. l. c. Platner 48.
4) Duncker III, 238. Hermann 166. Fischer Griech. Zeitt. 29.
5) Besse Eupatridea.
6) Alcm. 6.
7) Vortr. I, 354.
8) Cf. Alcm. l. c. 11. 16.
9) Alcm. 7.
10) Alcm. 17. cf. Herod. V, 62. VI, 125.
11) Alcm. 6.
12) Clinton I, 100.
13) Boeckh Staatsh. edit. II. I, 624. Alcm. 9.
14) Stellung des Geschl. d. Alcm. 10.
15) I, 354.
16) Not. 13.

cessit. Neque Atheniensium rebus vel leviter consideratis quisquam negare potest, Alcmaeonidas non magis cum Melanthidis quam cum Pisistratidis de summo Athenis loco certavisse.[1] Quod ita accidit, ut cum Pisistratidis certamen posteriori demum tempore exardesceret, quum praeter caeteros Nelidas Pisistrati herois posteri Athenis consederant.[2] Sed illo de quo jam agimus tempore, Pisistratidis Pausania[3] auctore non statim Athenas sed alio e Messenia profectis, quoniam nisi cum Melanthidis et Paeonidis consanguineis[4] contentiones Alcmaeonidarum esse non poterant,[5] Niebuhrius noster nomine Nelidarum in primis ipsos illos Melanthidas denotatos esse voluit. Sed haec hactenus.

Quibus omnibus mecum reputatis Medontis cum Neleo de principatu discidium ab Alcmaeonidis esse altum atque auctum mihi persuasum habeo, ut Melanthidarum imperio turbis domesticis infracto quam possent proxime ad summum Atheniensium principatum obtinendum accederent. Unde evenit ut Codro mortuo nova quaedam rei publicae forma Athenis constitueretur. Illa enim inter Melanthidas *alienigenas* de imperio certamina, ab Alcmaeonidis consanguineis adjuta, nobiles *indigenas* sive eupatridas[6] in suam utilitatem vertisse patet,[7] quo unius potestatem, Melantho principe jam deminutam,[8] magis etiam coercerent atque certis quibusdam finibus terminisque describerent.[9] Quamquam Melanthi in re publica administranda vis qualis Thesidis dejectis[10] fuerit, in veterum nuntiorum penuria non potest explorari. Sed tamen in obscurissimis Atticorum antiquitatibus, si quid licet conjicere, illius in rebus sacris auctoritatem fuisse aut exiguam aut nullam judico. Nam quod Schoemannus, de antiquissimis Graecorum rebus disserens, advenas prioribus regibus imperio spoliatis sacris sese non immiscuisse docet, sed intacta ea atque integra illis eorumque generi procuranda reliquisse,[11] apud Atticos tum evenisse censeas. Itaque primariam sacrorum faciendorum curam tamquam regiae potestatis reliquias penes Thymaetidas permansisse contendo,[12] atque nomen βασιλέως ad certum quendam magistratum notandum non demum novem archontibus annuis creatis a nobilibus usurpatum esse, sed inde jam a Thymaete amoto propriam summi magistratus sacrificuli fuisse appellationem[13].

---

1) Cf. Isocrat. de big. c. 10.
2) Alcm. 6. cf. Herod. V, 65.
3) II, 18, 9.
4) Alcm. 6. 9. c. n.
5) Cf. Herod. V, 65.
6) Cf. Eupatr.
7) Hermann 225. Schoemann antiquit. 169. Curtius I, 252.
8) Alcm. 11. Eupatr. 16.
9) Sigonius de re publ. Ath. I, 1. cf. de Ath. temp.
10) Alcm. 10. Eupatr. 15.
11) Antiquit. 63. cf. Duncker III, 241.
12) Cf. Schoemann antiquit. 76. Gr. Alt. I, 121.
13) Cf. Niebuhr Vortr. I, 348.

Nam praecipua atque singularis notio vocis *βασιλέως* quia in eo versabatur, ut res sacras spectaret,[1] quae quidem apud Athenienses in familiis erant *hereditariae*[2]), omnino fieri non potuit, ut illud nomen unquam ulli principum e gente Nelidea creatorum inderetur. Unde famae quid insit intelligitur, post Codrum nomen regis esse deletum. Sed in eo vehementer errant, quod Medonte demum principe, non jam Melantho, id factum esse tradunt.[3]) Qui quidem nominis interitus, antiquitus traditi, vetustate consecrati, ut Codro mortuo res publica Atheniensium nisi eo non esset permutata, quod summo magistratui nomen regis abrogaretur, maximi est momenti et ponderis.[4]) Neque immerito Niebuhrius confirmat, quod summus magistratus non jam rex esset appellatus, magis magisque evanuisse apud Athenienses majorum in summum magistratum pietatem atque venerationem.[5]) At pietate erga principem sublata tollitur etiam principis in cives auctoritas, parvi habentur ejus mandata et omnes inde fores ad nefarios tumultus in illum faciendos sunt apertae.

Iam vero Codro mortuo Melanthidarum Athenis potentia, quae ad sacra nunquam pertinuerat, in re publica ordinanda est vel maxime debilitata. Nam illud Schoemanni,[6]) regum Homericorum de civibus imperium terminis non contentum, „sed in usu magis atque consuetudine positum et ob id ipsum pro temporum et hominum conditione varium fuisse,“ id de Thesidis et duobus primis Melanthidis valere arbitror. Neque Youngius,[7]) ante Medontem libidine regem in re publica administranda uti atque ingenio quodammodo indulgere potuisse, injuria judicavit. Pausaniae[8]) igitur verba quid sibi velint facile perspicitur, Medonte archonte principem a populo, vel potius a nobilibus indigenis *τῇ ἐξουσίᾳ* esse orbatum. Nam vocabuli *ἐξουσίας* potestas ipsa liberiori illa atque laxiori agendi facultate nititur, qua rerum gestarum rationem a principe nemo exigere possit. Quam quidem *ἐξουσίαν* Melantho et Codro imperantibus, licet a sacris procurandis segregatis, etiam viguisse inde censeo, quod illi principes animo atque virtute praecipui posteris majorem sibi vindicare potestatem potuerunt. Haud dubium est praeterea, quin unius Athenis imperium non

---

[1]) Schoemann antiquit. 63. Hermann 309. Wachsmuth H. A. edit II. I, 380. II, 459. 611. Curtius I, 252. cf. Becker anecdot. 219. 310.

[2]) Platner 80. Schoemann antiquit. 67. Gr. Alt. I, 430. Mueller Eumeniden 162. Curtius I, 299. 385. Bossler de gent. Tittmann, Darstellung 606. Duncker III, 510. IV, 211.

[3]) Cf. Niebuhr Vortr. I, 348.

[4]) Young der Geist Athens. Aus d. Englischen. Leipzig 1777. p. 32.: „der Name König hatte ein angeerbtes Gewicht. Mit dem Namen hörte auch die blinde Verehrung grösstentheils auf, und nachdem die Ehrerbietung überschritten worden, war der Weg zur Unabhängigkeit des Staates eben so offen, als er reizend zu sein schien.“

[5]) Vortr. l. c. cf. Et. Magn. s. v. *βασιλεύς*.

[6]) Antiquit. 63.

[7]) p. 32.

[8]) IV, 5, 10.

subito neque rapido quodam impetu, sed paullatim atque sensim ab eupatridis esse infractum. Qua de re ne illud negligamus, in summis angustiis externis, quibus Melantho et Codro principibus Atheniensium civitas premebatur, rei publicae forma commutanda intestinas etiam turbas excitare ne in mentem quidem nobilibus venire potuisse. Sed Doribus fusis fugatisque quum metu hostium cives liberi essent, neque Medon, homo ignavus atque imbecillus, seditionibus exstinguendis auctoritatem patris posset conservare, rei publicae permutandae majorem operam impendere eupatridis licuit. Quibus in consiliis ineundis quum ab Alcmaeonidis alienigenis, cognatorum potestati invidis, magnopere alerentur, Melanthidarum illud de principatu certamen vel maxime idoneum fuit, quo usi patrarent, quod antea in animo volverant. Quae quum ita sint ad testimonium Pausaniae,[1]) nobiles nulla jam principis libidine regnandi *ἀρχὴν ὑπεύθυνον* sive magistratum rationibus reddendis obnoxium constituisse, quis est qui non accedat? *Εὐθύνειν* enim est quod Latini dicunt: facere aliquem rationi rerum gestarum reddendae obnoxium et *εὔθυνα* ea quam quis rerum gestarum reddere debet ratio. Atqui qui ab altero rationem agendi postulat, ad mandatum quoddam persequendum aut ad magistratum obeundum eum cui ratio est reddenda *creavit*, ut minus probatum poena afficere,[2]) quin magistratu illo removere possit.[3]) Nam quum nisi qui magistratus civium suffragiis constituti sunt rationibus reddendis obligari non possint, *ἄρχων ὑπεύθυνος* et *βασιλεύς* praeter sacram hujus potestatem eo videntur secum discrepare, quod ille, quum sit creatus, rationi rerum gestarum reddendae obstrictus sit, hic, quum jure hereditario imperium obtinuerit, non obstrictus.[4]) Sed ut quaestionis summam faciamus, Codro interfecto certa quaedam civitatis forma Athenis condita est, ut quod in usu et arbitrio antea positum erat, definiretur firmisque quibusdam pactionibus faciendis a nobilibus indigenis circumscriberetur.[5]) Neque solum eupatridarum in rebus sacris potentia, a majoribus tradita,[6]) tum diligentius terminata est, sed totam rem publicam administrandam inde illa spectare coepit. Quamquam enim Theseo rege amplam iam fuisse eupatridarum in civitate regenda vim apud auctores constat,[7]) atque novo communi Atheniensi e compluribus imperiis Atticis conformato in capite Athenis illos consedisse, ut in conspectu regem haberent ejusque in rebus publicis consilia aut comprobarent aut minus grata irrita facerent,[8]) tamen eupatri-

---

1) l. c.
2) Cf. Becker anecdot. 187. 245.
3) Meier-Schoemann Att. Proz. 12. „Man ordnete nunmehr eine gesetzmässige Gewalt an, durch welche das Staatsoberhaupt wegen verletzter Pflichten zur Verantwortung gezogen werden konnte.“
4) Suidas s. v. *βασιλεία*. Wachsmuth I, 433. cf. Herod. III, 80. Hermann 131.
5) Cf. Young l. c.
6) Alcm. 18. Eupatr. 13.
7) Eupatr. 12.
8) Eupatr. l. c.

darum auctoritas consuetudine nixa, quum certis finibus non contineretur, aequabilitate atque constantia caruit. Unde, quum princeps virtute praecellenti obtinebat imperium, parva sese praebuit, magna, quum ignavus.[1] Quodsi illud Hermannanum[2] omnino fieri non potuisse perpenderimus, quin, ubicunque nobiles de regno disceptassent, quod Athenis Melanthidis inter sese dissidentibus evenit, principis potestas deminueretur, nobilium ipsorum augeretur, Wachsmuthii[3] sententiam cur non amplectamur, Codro mortuo imperium eupatridarum Athenis initium cepisse? Quod imperium ut exercerent, e singulis nobilium indigenarum gentibus quosdam natu maximos et virtute insignes electos esse arbitror, quibus perenne quoddam atque perpetuum in prytaneo concilium constaret?[4] Sed de numero βουλευτῶν, quum antiquitates Atticae obscurissimis sint tenebris obtectae, qui auctores conjecturas attulerunt inter sese discrepant.[5] Sed quae commentariis illis de antiquitatis doctrina disserentibus[6] continetur sententiam potissimum secutus, eupatridarum senatum triginta principum fuisse posuerim, ut quos trecentos nobiles de Alcmaeonidis, piaculo Cylonio contaminatis, judicium tulisse audimus,[7] eos decemplex illud concilium esset.[8]

Qua in re describenda, quo obscura clariora reddam, quid impedit, quominus rem publicam Romanam perquam breviter perstringam, qualis ante Servium Tullium regem valuit? Ut igitur comitia curiata cum omnium eupatridarum conventu, ad res gravissimas decernendas convocato, ita senatores Romanos cum primoribus illis eupatridis haud inepte compares, quibus rei publicae gubernatio a caeteris tradita erat. Qua vero ratione senatoribus rogantibus Romae rex ab omnibus patribus creatus est, neque jure hereditario reges Romanorum sibi successerunt, eadem Athenis archontes perpetui *ab omnibus indigenis nobilibus sunt electi.* Sed hic, quum omnes fere rerum testes, et veteres et recentes, prorsus repugnare videantur, longius commorandum est. Ea enim est vetustissima ad haec usque tempora pervulgata opinio, Melanthidarum Athenis imperium hereditarium fuisse, et post Hippomenem demum, quartum decem annorum archontem, his esse abrogatum. Quod quidem libris Sigonii et Meursii, qui primi de re publica Atheniensi liberius disseruerunt, non magis reperimus allatum, quam nuper jam Hermannus,[9] Schoemannus,[10] Curtius,[11] eruditissimi illi

---

1) Schoemann antiquit. 63.
2) Staatsalt. § 56.
3) I, 431. 433. cf. Hermann l. c.
4) Platner 160. Wachsmuth I, 435. Schoemann antiquit. 167. Gr. Alt. I, 323. Grote Gesch. Griech. übers. v. Meissner II, 58. Duncker III, 508.
5) Cf. Niebuhr I, 347. 357.
6) A. 1834 p. 334.
7) Plutarch. Sol. 12.
8) Cf. Platner l. c. Schoemann antiquit. 172. Gr. Alt. 327. Duncker IV, 168. Curtius I, 262.
9) p. 226.
10) Gr. Alt. 319. 324.
11) Curtius I, 252.

atque spectatissimi antiquitatum Graecarum doctores, quum nunciis veterum illecti sint, comprobarunt.[1]) Itaque horum aliorumque virorum auctoritate perpensa aliquamdiu dubitavi, num, quae mihi vestigiis qnibusdam nixo gravissimis vulgari de opinione allata erat dubitatio, in publicum proferre nefas esset. Quali in animi habitu quum versabar, tum huc tum illuc agitatus, libri Clintonii et Wachsmuthii in manus venerunt. Neque vero facere possum quin, praesertim quum Clintonii[2]) sententiam cognovissem, illos de veterum testimoniis scrupulos, animo diu jam injectos, non modo non evulsos esse confirmem, sed magis etiam insculptos. Ad quod eam in quaestionem incumbenti quum Doederlini[3]) auctoritas accessisset, metum plane deposui, ne contraria mea afferenda sententia in ullius audaciae suspicionem inciderem.

Licet enim Sigonius,[4]) in veterum monumentorum unde testimonia idonea peterentur angustiis, de historia antiqua Atticae in tenebris nos versari recte doceat, tamen Schoemannus noster, quo libello librum Grotianum „de historia Graeca" dijudicavit, dubitandi via excessisse videtur, quum omnino fieri posse neget,[5]) ut aliquid certi de antiquissima historia Attica eruamus. Quod ad rei publicae formam quidem pertinet, qualis a Codri morte usque ad Solonis archontatum fuit, illud Schoemanni procul absum ut refellam. Quamquam illic quoque quod Muellerus docet est considerandum, e posterioribus Graecorum institutis optimas de prioribus caligine tectis saepenumero facere nos posse conjecturas.[6]) Sed de iis, qui summae rerum tum Athenis praeerant, Schoemannus minus recte inde judicavit, quod, ex qua familia archontes perpetui profecti sint, ipsis eorum nominibus, vel summae fidei testibus, facile perspicitur. Nam nobiles Graecorum familias iisdem nominibus a majoribus relictis uti atque in gentilibus consuevisse repetere, jam Palmerus[7]) probe animadvertit. Neque vero ille mos unde emanarit, effugere quemquam potest. Etenim Graecae familiae, quum originis communis veterisque consociationis memoriam quam poterant maxime colere atque rem familiarem penes eosdem conservare studerent, et matrimonia inter sese paciscebantur[8]) et eadem in gente nomina retinebant. Quam quidem consuetudinem, quum

---

1) Cf. Corsini F. A. III, 51. Bernard de archont. in annal. acad. Lovan. 1823-1824 prooem. III. Boeckh Staatsh. I, 658. Weber Gesch. d. Hell. Volk. 218.

2) F. H. I, p. XV.

3) Encyclopädie v. Ersch u. Gruber: Alkmäoniden.

4) De re publ. Athen. prooem. cf. Corsini F. A. III, proleg. XII. Niebuhr I, 358.

5) P. 3. „Ueber die Zeiten vor Solon und über die frühesten Einrichtungen des Staates finden wir in unseren Quellen Nichts, als einige wenige vereinzelte, zum Theil offenbar erdichtete Angaben, aus denen für die Geschichte geringer Gewinn zu ziehen ist. Ueber alle speciellere Punkte der Verfassung und Verwaltung schwebt ein tiefes Dunkel, welches aufzuklären uns keine Mittel zu Gebote stehen." (?) cf. p. 29. 30.

6) Orchomenos edit. I. 15.

7) Exercitat. 665.

8) Schoemann antiquit. 193. Wachsmuth II, 116. 128.

res Atheniensium, quales postea fuerunt, paullo diligentius nobiscum reputamus, ubique fere atque constanter observatam esse videmus. Nam in familiis Butadarum nomina Lycurgi et Lycophronis, Cerycum Calliae et Hipponici, Philaidarum Cimonis et Miltiadis [1]) quibusque natu maximis aliquot per aetates data esse quis est qui nesciat? Illud autem ita plerumque fiebat, ut pater, quadam pietate ductus, avi nomen filio imponeret. [2]) Unde Nicias filio Nicerati avi, [3]) Clinias filio Alcibiadis avi [4]) nomen perinde indiderunt, atque Aristocles, qui Plato post appellatus est, ab avo nomen sumpsit. [5]) Quin quod patri erat nomen idem filio saepenumero imponebatur, quod Periclem et Euripidem patres fecisse notum est. [6]) Paribus ergo hominum nominibus constare certum quoddam cognationis monumentum, [7]) quosque homines uno eodemque nomine apud auctores vocatos esse reperiamus, ejusdem eos fuisse ortus plus quam satis demonstrasse mihi videor. Itaque ad archontes perpetuos revertamur, ut, quod quaestioni nostrae inde lucrum fiat, cognoscamus. Quorum archontum nomina quin sana atque integra ad nos pervenerint, non est dubium, neque eruditissimi antiquitatum Graecarum doctores eorum fidem in dubium vocarunt. [8]) Nam ad res gravissimas, veluti summorum magistratuum nomina et praecipuas eorum res gestas, posteris tradendas tum jam litteris Athenienses esse usos, quis erit qui dissentiat? Atque archontum perpetuorum quae traduntur nomina incorrupta esse vel inde haud immerito conjicias, quod in alia, ut Acasti [9]) et Alcmaeonis [10]), in antiquissima Graecorum historia, in alia, ut Megaclis, in posteriore incidimus. Jam commentarium inspicientibus, qui nomina archontum perpetuorum complectitur, sexto loco nomen Megaclis occurrit. [11]) Quodsi Plassius, [12]) in familia Alcmaeonidarum nomina Megaclis et Alcmaeonis repeti confirmat, inferioribus Alcmaeonidarum rebus perpensis comprobatur. Nam quicunque scriptores et veteres et recentes piaculi Cylonii mentionem fecerunt, [13]) Megaclem, qui, quum conjuratorum ad rem publicam commutandam consilia tam fortiter irrita fecisset, quam in Cylonidas postea adhibebat saevitia religionis violatae maculam toti familiae asper-

---

1) Bossler de gent. cf. Palmer. l. c. Duncker IV, 301. Plass 1, 75 κτλ. 187.
2) Etymol. Magn. s. v. Κοῖνος cf. Hermann 265. Privatalt. 159. Niebuhr Vortr. I, 354. cf. Becker anecd. 378.
3) Boeckh Staatsh. I, 628.
4) Vales. ad Harpocr. 86. 87.
5) Hermann Gesch. u. Syst. 23. cf. Herod. VI, 131.
6) Cf. Boeckh Staatsh. vol. II. exemplis abundat.
7) Niebuhr I, 354.
8) Meursius de reg. Athen. III, 16. Clinton I, XV. Niehbuhr I, 222. not. Wachsmuth II, 773.
9) Clinton I, 345.
10) Pausan II, 18, 8.
11) Clinton I, 100. 131.
12) Tyrannis I, 182.
13) Herod. V, 71. Thucyd. I, 126. Plut. Sol. 12.

sit, ex Alcmaeonidis fuisse consentiunt.[1]) Hic Megacles pater Alcmaeonis fuit, quem Croeso Apollinem consulturo Delphis adjuto auri maximo pondere Sardibus a rege donatum esse audimus.[2]) Alcmaeon autem Megaclem progenuit, cui ex illo Graecorum more Megaclis avi nomen impositum est.[3]) Qui quidem Megacles Clisthenis, clarissimi illius tyranni Sicyonii, filia in matrimonium ducta familiae et splendorem et facultates non magis auxit,[4]) quam animo atque rebus fortiter gestis floruit, ut acerrimus Pisistrati aemulus exsisteret.[5]) Megaclem duos filios procreasse docemur, quorum alter Clisthenes,[6]) quum Pisistratidis urbe ejectis tyrannidem praeclare delevisset, talem rei publicae formam constituit, quae ad Atheniensium concordiam atque salutem vel optime esset temperata,[7]) alter Hippocrates haud sane aeque ac frater scriptis celebratus est. Uterque Megaclides, et Clisthenes et Hippocrates,[8]) consuetudinem civium secutus, filio natu maximo nomen Megaclis avi indidit.[9]) Nam Megaclem, filium Clisthenis, quum pater Dinomachae, Cliniae uxoris, esset, avum suum maternum esse Alcibiades gloriatus est,[10]) quem propter hanc ipsam cum Megacle, Clisthenis filio, cognationem neque Isocrates[11]) neque Plutarchus[12]) familiae Alcmaeonidarum attribuere dubitarint. Utrum autem Megacles Clisthenides fuerit an Megacles Hippocratides, cujus in laudem perelegans illud et cum gravitate salsum carmen Pindarus composuit, ambigitur. Quam quidem haud magni opinor ponderis quaestionem, quoniam ipse Boeckhius, posterioris Alcmaeonidarum historiae longe peritissimus, certi quidquam afferri posse negavit,[13]) in medio relinquamus. Sed tamen poetam, in rebus Alcmaeonideis versatissimum, familiae Alcmaeonidarum Megaclem, quisquis fuit, ascripsisse quis est qui infitiari audeat, quod res quasdam, ab Alcmaeonidis majoribus praeclare gestas, ad Megaclem progeniem ornandum summis laudibus sustulit? Coesyra autem illa Megacli Clisthenidi an Hippocratidi fuerit cognata, „perturbatissimis Alcmaeonidarum rebus“, ut verbis Boeckhianis[14]) utar, non exploratum habeo. Aristophanes enim in fabula quae „nubes“ inscribitur Strepsiadem quendam plus

---

1) Boeckh explic. ad Pind. 301. 307. v. Boeck die Kylonische Blutschuld 17. Vischer Stellung 8. Plass I, 182. cf. Herod. V, 70.
2) Herod. VI, 125. Plass l. c.
3) Boeckh expl. l. c. Plut. Sol. 29. cf. Vales. ad Harpocr. 86.
4) Herod. VI, 126. 130 κτλ.
5) Plut. l. c. Polyaen. strateg. edit. Casaub. p. 30. Niebuhr I, 355.
6) Boeckh l. c. Herod. l. c.
7) Cf. Plut. Pericl. 3.
8) Boeckh l. c. Herod. l. c. VI, 131.
9) Boeckh expl. 302.
10) Boeckh l. c. Hertzberg Alkibiades. 18. 52. cf. Andocid. c. Alcib. 34.
11) De big. § 25.
12) Alcib. 1.
13) Expl. 303.
14) l. c.

justo facit jactantem,[1]) quod Megaclis, Megaclis filii, consobrinam in matrimonium duxerit, cui nomen erat Coesyrae. Quo ne illud negligamus, Alcmaeonidas nomen Megaclis non nepoti solum, sed etiam ipsi filio interdum imposuisse,[2]) eundem, quo Pericles et Euripides usi sunt, morem secutos. Sed ut ad Coesyram redeamus, quam ob nobilissimam suam originem Alcmaeonideam adeo fuisse superbam audimus, ut nomen ejus in proverbium quoddam abisse Hemsterhusius doceat,[3]) quo potentem feminam suaque origine superbientem[4]) Graeci notassent,[5]) illius quoque filius Megacles appellatus esse fertur.[6]) Illud igitur iam satis ostendisse mihi videor, nomen Megaclis certe esse Alcmaeonideum, Alcmaeonidis proprium, ut, cui Atheniensi fuit, nobilissimae illi familiae eum optimo jure annumerare possimus, quae Alcmaeonem Nestoridam generis auctorem coluit.[7]) Quae quum ita sese habeant, Doederlini[8]) judicium quid obstat quominus sequamur, Megaclem nostrum, sextum archontem perpetuum, familiae Alcmaeonidarum fuisse? Itaque quod Vischerus[9]) Doederlinum illum doctissimum falsi arguere sit ausus, quod nominis natura ductus Megaclem, sextum archontem perpetuum, Alcmaeonidis tribuerit plus quam mirum est.

At quid dicam de ultimo archonte perpetuo, cui nomen Alcmaeoni fuit? Quem quum ipsius herois nomen, quo totam familiam traxisse originem Pausanias[10]) confirmat, tamquam certissimam sincerae integraeque cognationis notam prae se ferret, non multo magis Megacle Alcmaeonidam fuisse judicemus? Unde idem noster Doederlinus, nominis vestigiis fretus, rectissime contendit, praeter sextum ultimum archontem perpetuum e familia Alcmaeonidarum fuisse. Qua in re Doederlinus Plassium[11]) adstipulatorem habet, sed ita, ut Plassius mira quadam ratione vera falsis turbaverit. Nam quod Plassius, Alcmaeonem illum, quum ultimus archon perpetuus fuisset, a Medonte et Codro, ne ordinem a Plassio constitutum invertam, profectum esse dicit, et tamen continuo, in familia Alcmaeonidarum nomina Alcmaeonis et Megaclis repeti solere, quid illud sibi velit quis est qui perspiciat? Num quid aliud quam dixit: Alcmaeon, ultimus archon perpetuus, non est Alcmaeonides, immo vero, Alcmaeon est Alcmaeonides? At hercle eum esse Alcmaeonidam, quum jam sumi liceat, tum inferioribus Alcmaeonidarum rebus exploratum habeas. Nam Alcmaeon quidam paulo post turbas Cylonias, a Megacle oppressas, nobis occurrit, quem Megaclis

1) V. 47.
2) Cf. Boeckh Staatsh. II, 149.
3) Ad Luc. Tim. I, 134.
4) Nubes v. 49.
5) Suidas s. v. Κοισυρoῦσθαι. Etym. Magn. s. v. ἐγκεκοισυρωμένος.
6) Cf. Suidas. s. v. Κοισύρα. Arist. Achar. 614. Nub. 46. 70. 124. Wachsmuth I, 602.
7) Cf. Alcm.
8) Alkmäoniden in: Encyclop.
9) Stellung der Alkmäoniden 8.
10) II, 18, 8.
11) I, 182.

Alcmaeonidae archontis eponymi filium fuisse supra commemoravi. Ortum ejus Alcmaeonideum neque Herodotus neque Isocrates, historiae Alcmaeonideae non ignari, in dubium vocarunt, quorum alter beneficiis in Alcmaeonem a Croeso gratissimo collatis [1]) Alcmaeonidarum fortunas tantopere esse auctas scribat, ut tota Graecia magnam sibi famam compararent, [2]) alter, quo loco Alcmaeonidarum mentionem fecit, illum Alcmaeonem, Megaclis filium, primum Atheniensium Olympiae vicisse eodem Herodoto duce praedicet. [3]) Quam victoriam Olympicam circiter Olympiadem quinquagesimam tertiam, quum ex Asia redisset, ab eo esse reportatam Boeckhius accepit, „si in tantis temporum difficultatibus quidquam definire licet.“ [4]) Est idem ille Alcmaeon, quem bello Cirrhaeo, Apollinis causa suscepto, ducem Atheniensium fuisse apud Plutarchum legimus. [5]) Tam gravi igitur veterum auctoritate quid in ea re diutius moremur, praesertim quum quicunque recentes auctores a Valesio ad Vischerum usque de Alcmaeonidis scripserunt, licet de Alcmaeone, ultimo archonte perpetuo, nescio quo pacto confirmare non audeant, Alcmaeonem, Megaclis archontis eponymi filium, uno quasi ore Alcmaeonidam fuisse testentur? Sed tamen, ne quid in ea re desideretur, quaestionem institutam persequamur. Themistocle Athenis primum inter cives locum obtinente in alterum quendam Alcmaeonem res Graecas considerantes incidimus. Qui quidem Alcmaeon quod infestissimus Themistoclis in re publica regenda obtrectator fuerit, [6]) quis est qui miretur? Unde fieri potuit, ut Alcmaeon, ab Alcmaeonidis praeclarissimis, veteribus illis Athenarum principibus, profectus, Themistoclem Atheniensium sibi principatum vindicare pateretur? Qua de causa Leobates, Alcmaeonis filius, [7]) qua pater eadem via ingressus, patriae proditae Themistoclem reum fecit, [8]) quo adversarium, quam fas esset majora affectantem, penitus submoveret. Quodsi Wachsmuthius Leobatem filium Alcmaeonidis attribuit, Alcmaeonem patrem, utpote cui ipsum illius herois nomen sit impositum, ejusdem familiae fuisse nonne censeamus? Sed ex iis, quae allata sunt, omnibus jam satis iri persuasum spero, nomen Alcmaeonis, prae caeteris Alcmaeonideum, cui fuerit, eum Alcmaeonidarum familiae esse ascribendum. Qua re permotus Alcmaeonem, ultimum archontem perpetuum, in familiam Alcmaeonidarum meritissimo referre mihi videor. [9])

Jam vero, quae quaestione plana facta sunt, ut paucis complectamur: duae res

---

1) Clinton II, 298.
2) Herod. VI, 125. cf. Clavier histoire II, 348. schol. ad Pind. Pyth. VII.
3) De big. c. 10. (§ 25.) cf. Boeckh expl. 304. Duncker IV, 301. cf. Pind. Pyth. VII, 14-15.
4) 301.
5) Sol. 11. cf. Meurs. Sol. 8.
6) Plut. Arist. 25. praecepta 10.
7) Plut. l. c. Themist. 23. Wachsmuth I, 577. not.
8) Plut. Them. l. c. de exil. 15. Meier de bon. damn. 99.
9) Boeckh expl. 301.

STEMMA NELIDARUM. [1])

NELEUS.

Nestor			Periclymenes
Thrasymedes	Antilochus	Pisistratus	Penthilus
Sillus	Paeon		Borus
Alcmaeon		Pisistratus	Andropompus
Alcmaeonidae	Paeonidae	Pisistratus	Melanthus
		Pisistratidae	Codrus
			Medon Neleus
			Melanthidae
Megacles, sextus archon perpetuus.			
Alcmaeon, ultimus archon perpetuus.			
Megacles, archon eponym., Cylonis advers.			
Alcmaeon, dux Atheniens. bello Cirhaeo.			Solon
Megacles, Pisistrati aemulus.		Pisistratus	
Clisthenes Hippocrates		Alcmaeon, advers. Themist.	
Megacles Megacles		Leobates, accusat. Themist.	
Dinomache		Megacles	
Alcibiades		Megacles	Critias
		Coesyra Aristophanea	
		Megacles.	Platon.

eaeque gravissimae inde patent, quarum altera in eo versatur, principatum Codro mortuo Athenis constitutum *in familia Melanthidarum non fuisse hereditarium,* in eo altera, in re publica post Codrum permutata, quum duo certe archontes perpetui essent, Alcmaeonidas potentia valuisse.

Quod autem Codro mortuo summus magistratus est *creatus*, inde recte judicari potest, ne Melantho quidem dignitatem regiam jure hereditario a nobilibus esse concessam. Qua de re unicus est locus [2]) Aristotelis, cui, quod prae caeteris auctoribus civitatum Graecarum formas atque earum commutationas cognovit, eo libentius auctori pareo. Dicit,

---

[1]) Cf. Alcm. 6.

[2]) Polit. V, 8, 10.

Codrum, quum ab hostibus rem publicam defendisset, regem esse *creatum.*[1]) Sed quando quoque bello tam fortiter sese gesserit, qui summo loco dignus haberetur, memoriae non prodidit. Itaque ante illum, quem unum cognitione nostra dignum scriptores judicarunt, similes a Doribus jam facti esse in Atticos impetus videntur, quorum memoriam uberiorem, quum haud ita magnum momentum haberent, illi non complexi sint. Quod autem Thirlwallus,[2]) Melanthum senem viribus infirmum Codro regnum tradidisse, vel potius eum sibi suffecisse arbitratur, cum iis, quae supra dixi, quam optime congruunt, sed ita, ut Melanthus non tam sua sponte summo sese magistratu abdicasse mihi videatur, quam ab eupatridis coactus.[3]) Illud igitur Demosthenis,[4]) Athenienses majores inde a Theseo eos elegisse reges, qui virtute rebusque gestis maxime floruissent atque essent probati, quum Thymaete remoto tum vel maxime Codro mortuo usu venisse arbitror. Quid ergo? Ad Niebuhrii[5]) sententiam cur non accedamus, Codro mortuo principes Athenis ex tota gente Nelidarum fuisse, non ex una ejus gentis familia? Quod ita fortasse factum est, ut qui inter *Nelidas alienigenas*, vel potius Melanthidas, Alcmaeonidas, Paeonidas ingenio atque moribus eminebat, *a nobilibus indigenis* archon crearetur. Ubi rei publicae Atheniensis conditionem cum ea haud inepte conferas, quae Bacchiadis summos magistratus obtinentibus Corinthi fuit.[6]) Namque apud Corinthios principes, quibus nomen erat prytanibus, non ex una Bacchiadea familia, sed ex tota complurium familiarum gente per aliquot aetates mos erat deligi. Itaque quod Alcmaeonidae discidiis de principatu inter Melanthidas factis videntur egisse, ut ab eupatridis ejusmodi imperium constitueretur, quod ad summum magistratum obeundum fores sibi aperiret, praeter opinionem non cecidit. Qua de causa Wachsmuthius,[7]) Codro mortuo summum Athenis imperium penes Melanthidas et Alcmaeonidas affinitate cum his conjunctos fuisse, haud scio an probissime censuerit, et ab Eryxia demum, quinto decem annorum archonte, eupatridas praeter Nelidas ad illud accedere potuisse.

Perpensis igitur hisce omnibus rebus Pausaniae illud quid valeat apertum est, Athenienses pro regno magistratum rationi reddendae obnoxium post Codrum condidisse. Nam primariam atque praecipuam vocis βασιλέως notionem res sacras spectare argumentando supra explicavi, atque inde me esse permotum, ut Melantho imperante illud nomen summo magistratui esse abrogatum crederem, quod Melanthus rebus sacris praeesse non potuisset. Qui autem, quod Melanthum sacrorum curam gerere nefas fuerit, miretur, illius potestatem

---

1) Meurs. de reg. III. Schlosser Universal-Historische Uebersicht I, 2, 5.
2) I. 290. cf. Emm. in Gronov. Thes. IV, 438.
3) Schoemann antiquit. 63.
4) In Neaer. 1370.
5) Vortr. I, 271. Cf. 326. 332. 350.
6) Cf. Niebuhr I, 326. Curtius I, 223.
7) I, 433.

non a Jove, deorum hominumque patre, sed ab hominibus profectam esse is consideret. Nam sacra, quae non hominum sed deorum sint, deorum in honorem instituta, nisi cui curatio ab ipsis deis tradita est, administrare nemo debet. Jam vero ex prisca illa et constanti Graecorum opinione, regum auctoritatem non ab hominibus, sed a deis olim emanasse,[1]) quum aliis Homeri, testis illius gravissimi, locis judicare licet, tum inde, quod *διογενέες* aut *διοτρεφέες* reges appellari solent. Atque qui in primo libro Iliadis locus exstat[2]) „*ᾧτε Ζεὺς κῦδος ἔδωκε*“, eum non tam ad solius Agamemnonis quam omnium potius regum naturam atque indolem pertinere persuasum mihi habeo. Quum igitur nisi cui Juppiter *κῦδος* sive laudem potestate regia paratam tribuerat, regis nomine nemo posset nuncupari,[3]) qui sensus insit famae magis etiam cognoscitur, Codro mortuo sanctum et augustum[4]) nomen regis Athenienses sustulisse. Nam qui post Thymaetem Thesidam rerum Athenis potiti erant, quum ab hominibus essent creati atque rationi hominibus reddendae obstricti, cum Theseo, Agamemnone, Nestore, regibus a deis genitis, tutelae deorum traditis, eos componi nefas fuit. Iam quod pro illo nomine post Codrum summo magistratui Athenienses indiderint, nos scire haud multum interest. Sed vocem archontis adhibitam esse, propterea judico,[5]) quod *ἄρχειν* est quod Latini dicunt: primum locum capere, principem esse, et inde *ἀρχὴ ὑπεύθυνος:* principatus rationi reddendae obnoxius. At archontum perpetuorum potestas, quum maximam partem eo niteretur, ut primum inter nobiles locum occuparent, quaeque ab illis erant jussi perficerent,[6]) Nelidis principibus totam rei publicae administrationem penes nobiles indigenas fuisse meritissimo contendi potest.[7]) Itaque Hermannus, regnum sive *τὴν βασιλείαν*, a deorum potestate profectam, a deis conformatam, nullam jam tum esse judicandam bene confirmavit,[8]) quum summus magistratus rerum gestarum rationem reddere debeat. Nam inter regem et archontem reddendae rerum gestarum rationi obligatum praeterea interesse videtur, ut alter, quippe qui originis divinae sit, nisi deo optumo maxumo, *δαιμονίῳ* illi Platonico, animo cujusque hominis inhaerenti, nemini agendi rationem reddat,[9]) alter, cujus potestas, ab hominibus orta, arbitrio hominum constet, iis ipsis a quibus creatus est hominibus.

Sed tamen jam quaeras, qua de causa hereditarium Melanthidarum post Codrum

---

1) Curtius I, 113. Schoemann Gr. Alt. I, 22.
2) V. 279.
3) Cf. Il. I, 238. II, 101-108. 205.
4) Cf. Young l. c.
5) Perizon. ad Ael. V. H. V, 13. Niebuhr I, 271. Schoemann antiquit. 169. Wachsmuth I, 423 c. n.
6) Wachsmuth I, 433. Hermann Staatsalt. § 102 c. n.
7) Niebuhr I, 315.
8) Staatsalt. § 56 c. n. 10.
9) Cf. Suidas s. v. *βασιλεία*.

principatum fuisse Graeci auctores consentiant. Est ea res, quamquam ad haec usque tempora, ut homines de antiquitate Attica minus recte judicarent, effecit, gravissima neque tam Graecorum cuidam in judicio temeritati quam religioni potius tribuenda. Inde enim antiquorum Graecorum etiam nepotibus, quamvis ab illorum et moribus et in deos pietate aberrassent, illud quam penitus insiderit apparet, potestatem regiam arbitrio hominum minime pendere, sed e deis tamquam suo fonte et principio fluxisse. Quam quidem, quum a deis et non, ut Romani judicasse videntur, ab hominibus emanasset, jure hereditario a patre relinqui filio credebant, neque a civibus huic filio fas esse abrogari.[1]) Eadem ex illa pia Graecorum de regno opinione evenit, ut reges Lydios per viginti duas aetates in regno obtinendo jure hereditario successisse sibi audiamus.[2]) At apud Assyrios triginta aetatibus reges imperium hereditarium ita occupantes nobis occurrere, ut patri filius succedat, quis est qui ignoret? Quod quamvis fabulae speciem habeat, inde intelligere nos posse Clintonius confirmat, auctores Graeci quam libenter quamque studiose reges jure hereditario sese excipientes reddiderint.[3]) Quod igitur eandem in rem apud Athenienses incidamus, num cui mirum est? Quapropter idem Clintonius, ex illa Graecorum scriptorum consuetudine praeterea esse factum bene judicavit, ut Athenarum imperium *a Codro usque ad Charopem regno hereditario attributum esset, atque prioris regis filius nonnunquam vocaretur, qui fuisset aut frater ejus aut consobrinus aut denique cognatus.* Quod autem ad recentium auctorum sententias attinet, Clavierus, quum, quem e familia imperio exercendo dignissimum habuissent, eum Melanthidas elegisse regem dicat, veterum nuncios in dubium quoddam jam vocasse videtur.[4]) Qui Thirlwallum, optimae notae auctorem, ita comprobantem habet, ut Thirlwallus, archontem perpetuum non tam ab ipsis Melanthidis e familia creatum esse ratus[5]) quam ab omnibus potius eupatridis, multo magis Claviero verum senserit. Sed illud viri prorsus falsum est, quod archontes perpetuos ex una familia Melanthidarum electos esse censet, non ex tota gente Nelidarum. Niebuhrii vero et Clintonii sententias, me ipsum sustentantes, jam commemoravi. Quamquam quin Clintonium, quum compluribus tamen locis rejiciendam opinionem vulgarem secutus sit, inconstantiae cujusdam accusem facere non possum.[6]) Unus Wachsmuthius,

---

1) Cf. Schoemann Gr. Alt. I, 31. 32.
2) Clinton I, XV.
3) Clinton l. c. „although these two last cases are fabulous, yet they contribute to shew the tendency of the Greeks to exhibit the reigns of kings in lineal succession. the suspicion then appears well founded both from the practice of the Greeks and from the improbability of the fact that those successions in the grecian dynasties were not always lineal . . . . . and the successor of a king is some times called his son when in reality he was a brother or a nephew or some collateral heir. the Medontidae at Athens were probably not all descended in the direct line.“
4) II, 206. 291,
5) II, 16.
6) Cf. I, 166. cf. II, 299.

quem quidem Weissius nuper auctorem amplexus esse videtur, recti quodam sensu ductus archontes perpetuos aut e Melanthidis aut ex Alcmaeonidis, affinitate cum iis copulatis, a nobilibus creatos esse nimia audacia contendit,[1]) quum nulla argumentatione uteretur.

Sed licet Codro mortuó Alcmaeonidae eupatridas adduxerint, ut rei publicae forma commutata non e solis Melanthidis, sed ex omnibus Nelidis, ingenii et de re publica meritorum potissimum ratione habita, summi magistratus crearentur, tamen Melanthidas solos summum illum honoris gradum initio assecutos esse censeo. Quid ita? Quia Alcmaeonidae, ne in imperandi cupiditatis suspicionem apud cives caderent, neve male audirent, simulatque, quod moliti erant, effecerunt, cum consanguineis Melanthidis in certamen ire nolebant, vel potius, quia eupatridae, qui eximiorum Melanthi et Codri meritorum de salute omnium Atheniensium probe meminissent,[2]) Melanthidas prae caeteris archontes eligebant. Sed postea, quum Melanthi et Codri rerum gestarum oblivio animos Atheniensium cepisset, et Melanthidae *luxuria nimiaque morum libidine diffluerent*,[3]) quem illi obtinuerant dignitatis locum, in eum Alcmaeonidas magis magisque ascendisse judico. Quae quum ita sint, illorum opinionem[4]) ne quis moretur, qui Codro mortuo pacis quadam suavitate Athenienses delectatos esse somniarint, ut ea tempora nihil posteris relinquendum auctoribus praebuissent. Immo vero res gravissimas, quae illas summo de imperio cóntentiones inter Melanthidas et Alcmaeonidas exortas spectarent, aequalibus tradi licuit. Quae quidem obtrectationes quales quamque vehementes fuerint, in veterum testimoniorum inopia nunc nisi conjecturas capere non possumus. Sed contemplanti mihi animo res Atticas Nelidarum inter sese certamina cum illis probissime conferre mihi videor, quas inter familias Lancaster et York fuisse constat. Atque domus York quo immortali odio a Lancaster consanguinea vexata est, quum Eduardo quarto regnante e bellis domesticis superior discessisset, eodem Melanthidas saevisse in Alcmaeonidas postea potentiores quis est qui negare audeat? Ille Melanthidarum in Alcmaeonidas furor non minus e rebus Cyloniis quam inferiori Atheniensium historia perspici potest. Quis enim nesciat, Solonem, quo in primis moliente ab eupatridarum conventu Alcmaeonidae sacrilegii damnati atque Athenis ejecti sunt,[5]) e familia Melanthidarum fuisse?[6]) Neque Solon solum, sed tota familia Melanthidarum ad Alcmaeonidas patria expellendos summam operam navavit. Qua de re si quis dubitare velit, Alcmaeonidis exsulibus quattuor Melanthidas archontes eponymos deinceps fere sibi successisse secum reputet, Aristoclem,

---

1) I, 433. cf. Weiss Lehrbuch der Weltgesch. I, 263.
2) Lyc. c. Leocr. c. 20. Suidas s. v. εὐγενέστερος Κόδρου.
3) Heracl. Pont. pol. 1: „ἀπὸ τῶν Κοδριδῶν οὐκέτι βασιλεῖς ᾑροῦντο διὰ τὸ δοκεῖν τρυφᾶν καὶ μαλακῶς γεγονέναι.“ cf. Etym. Magn. s. v. ἀσελγαίνειν. Sigon. de re publ. Ath. I, 5.
4) Thirlwall II, 18. Clavier II, 206. Bernard de arch. 27.
5) Plut. Sol. 12. Clavier II, 306. Duncker IV, 161. 168. Hermann Staatsalt. 227.
6) Cf. Curtius I, 260.

Critiam, Solonem, Dropidem.[1]) At Solonem, ut optimatium potentiam geomoris gravissimam deleret, non tam inde permotum esse credo, quod animo erat comi atque humano, quam quod acri quodam in Alcmaeonidas trahebatur odio, quos fortissimos illius potentiae exstitisse vindices apud omnes constat.[2]) Postea autem quum Megacle et Clisthene ducibus Alcmaeonidae de vulgi gratia sibi concilianda cum Melanthidis in certamen descendissent, neque eo in studio operam frustra consumpsissent,[3]) Melanthidae, ab Alcmaeonidis iterum devicti, ad adversam optimatium factionem ab illis tum alienissimam detrusi esse videntur.[4]) Quae quidem Melanthidarum studia nobilibus faventia e Platonis Melanthidae libris bene cognoscuntur[5]), qui quod hereditario quodam in Alcmaeonidas ferebatur odio de Pericle, Alcmaeonidarum illo longe praeclarissimo, tam iniquum judicium tulit. Quare idem ille Plato adductus compluribus locis Spartanos optimates tantis laudibus extulit,[6]) quos in Alcmaeonidas fuisse exacerbatos quis ignoret? Neque crudelissimos Alcmaeonidarum obtrectatores non tam fuisse eupatridas indigenas quisquam negabit quam Melanthidas potius cognatos, ut Alcibiadis tandem pernicie, a Critia Melanthida patrata,[7]) inveteratum illud atque insatiabile Melanthidarum odium exstingui posset. Obscurioris igitur Atheniensium historiae investigatio quantam gravitatem habeat et delectationem, apparet, quum quae posteris temporibus Athenis evenerunt nisi rebus prioribus diligenter consideratis explicari atque intelligi non possint.

---

1) Corsini F. A. vol. III. cf. Hermann Gesch. u. Syst. 23. 24. 93.
2) Buettner Hetärieen 15. Hertzberg 19. Vischer 10. Hermann Alkmaeoniden u. Eupatriden in: Zeitschrift für Alterthumswiss. 1848.
3) Cf. ls. cs. Herod. VI, 121. 123. Isocrat. de big. c. 10. 11. Plut. de mal. Her. 16.
4) Hermann Gesch. u. Syst. 95.
5) Hermann Gesch. 23. 25.
6) Hermann 95.
7) Hermann 24. Wachsmuth I, 641 κτλ.

Schulnachrichten.

1859 — 60.

Allgemeine Lehrverfassung.

I. OBER-PRIMA.

Ordinarius: Oberlehrer Haegele.

1) Religionslehre. 2 Stunden wöchentlich. Eschatologie, oder die Lehre von der endlichen Entscheidung aller Dinge. Kirchengeschichte: Geschichte der Päbste und der Häresien vom Jahre 682 — 1073. Einleitung in die Bücher des A. und N. T. nach Martin. Einführung in die Briefe des h. Apostels Paulus. Erklärung des ersten Briefes an die Korinther. Religionslehrer Lic. *Okrój.* — Für die evangelischen Schüler comb. mit I. und II. Alte Kirchengeschichte. Evangl. Johannis von Anfang bis 9. Kapitel im Urtext gelesen und erklärt: Herr Pfarrer *Consentius.*

2) Lateinische Sprache. 8 Stunden wöchentlich. Horat IV. III. Epod. Wiederholungen; einzelne Satiren und Episteln. Memoriren der Oden. 2 St. Der *Director.* Cicero de off. II. Tacit. Ann. I. Privatim Cicero's. Reden und Livius. Grammatische Wiederholungen; wöchentliche Uebersetzungen aus dem Deutschen, abwechselnd mit Extemporalien; monatliche Aufsätze. 6 St. Der *Ordinarius.*

3) Griechische Sprache. 6 Stund. Plato's Phaedo, der historische Theil. Demosthen. Philipp I. Homer's Ilias lib. 7. 8. 9. 10.; privatim mehrere Bücher. 14tägige Scripta und Inhaltsangaben. Grammatische

Wiadomości szkólne.

1859 — 60.

Ogólny rozkład nauk.

I. PRYMA WYŻSZA.

Ordynaryjusz: NW. p. Haegele.

1) Nauka religiji. 2 godz. na tydz. Eschatologija, czyli nauka o ostatecznych rzeczach człowieka. Hist. kościelna: historyja papieży i herezyj od r. 682 do r. 1073. Wstęp do ksiąg starego i nowego zakonu podług Martyna. Wstęp do listów ś. Pawła, apostoła. Objaśnienie pierwszego listu do koryntyjan. NR. ks. Lic. *Okrój.* Dla uczniów ewangiel: razem z kl. I. B. i II. Hist. kościelna od początku. Czytano w oryginale i objaśniono ewangieliję ś. Jana od początku aż do 9go rodziału. p. pastór *Consentius.*

2) Język łaciński. 8 godz. na tydz. Horat. IV. III. Epod. Powtarzania. Niektóre satyry i listy. Pieśni uczono się na pamięć. 2 godz. *Dyrektór.* Cicero de off. II. Tacit. Ann. I. Prywatnie: mowy Cycerona i Liwijusz. Powtarzania z gramatyki; co tydzień tłumaczenie z niemieckiego na przemian z ekstemporalijami; co miesiąc wypracowanie. 6 godz. *Ordynaryjusz.*

3) Język grecki. 6 godz. Platonis Phaedo, część historyczna. Demosthenis Philipp. I. Homeri Ilias. lib. 7. 8. 9. 10. i prywatnie kilka ksiąg. Co dwa tygodnie ćwiczenie i podawanie treści. Powtarzania z gra-

Wiederholungen 5 St. Der *Director*. — Sophocles Oedip. Colon.; über die Entwickelung der griech. Tragödie und die Einrichtung des griech. Theaters 1 St. Der *Ordinarius*.

4) Hebräische Sprache. 2 St. I. Buch Mosis C. 1 — 20 und einzelne Psalmen. Grammatik, nach Gesenius. Schriftliche Arbeiten. Lic. *Okrój*.

5) Deutsche Sprache. 3 St. w. Literatur-Gesch. von Klopstock bis auf die neueste Zeit. Schillers Wilhelm Tell gelesen und erklärt. Vorträge der Schüler. Uebungen im Disponiren. 8 Aufsätze. Empirische Psychologie und Wiederholung der Logik. Oberlehrer *Wentzke*.

6) Polnische Sprache. 2 St. w. Gelesen und erklärt: Krasicki. Przypadki Doświadczyńskiego. Geschichte der polnischen Literatur von der Mitte des 17. Jahrhunderts bis auf die neueste Zeit; specieller Mickiewicz und die neuern Lyriker. 10 Aufsätze. Oberlehrer *Węclewski*. — Die deutsche Abtheilung: Grammatik nach Popliński; Uebers. ins Deutsche und Polnische; bis Ostern Kand. *Andrzejewski*; nach Ostern Gymnasiallehrer *Laskowski*.

7) Französische Sprache. 2 St. w. Racine's Athalie nach einer Einleitung über den französichen Versbau. Grammatik: Subjonctif, Infinitif und Wiederholungen. Schriftliche und mündliche Uebungen; Extemporalien. Der *Ordinarius*.

8) Mathematik. 4 St. w. Theorie der harmonischen Proport. und Progress. nebst Anwendung ersterer auf geometr. Untersuchungen. Die Combinationslehre und der binomische Lehrsatz. Stereometrie. Alle 14 Tage Correctur einer schriftlichen Arbeit. Professor Dr. *Funck*.

9) Physik. 2 St. w. Mechanik, Hydrostatik, Akustik und Optik. Prof. Dr. *Funck*.

10) Geschichte. 3 St. w. Geschichte des Mittelalters. Wiederholung der griechischen Geschichte. Oberlehrer Dr. *Besse*.

II. UNTER-PRIMA.

Ordinarius: Oberlehrer Wentzke.

1) Religionslehre. Comb. mit I. A.

matyki. 5 godz. *Dyrektór*. Sophoclis Oedipus Colon.; o rozwoju trajedyji greckiej i urządzeniu teatru greckiego 1 godz. *Ordynaryjusz*.

4) Język hebrajski. 2 godz. I. księga Mojżesza rozdz. 1-20 i pojedyncze psalmy. Gramatyka podług Giezenijusza. Ćwiczenia piśmienne. ks. Lic. *Okrój*.

5) Język niemiecki. 3 godz. Historyja literatury od Klopsztoka aż do czasów najnowszych. Czytano i objaśniano Wilhelma Tella przez Szylera. Wykłady ustne. Ćwiczono uczniów w robieniu dyspozycyj. 8 wypracowań przez nauczyciela poprawionych. Psychologija empiryczna i powtórzenie logiki. NW. p. *Wentzke*.

6) Język polski. 2 godz. Czytano i objaśniano Krasickiego przypadki Doświadczyńskiego. Hist. piśmiennictwa polskiego od połowy wieku 17go aż do czasów najnowszych; obszerniej mówiono o Mickiewiczu i nowszych lirykach. 10 wypracowań. NW. p. *Węclewski*. — Oddział niemiecki: Gramatyka podług Poplińskiego. Tłumaczenia z niem. na polskie. Do Wielkanocy kandydat p. *Andrzejewski*; po Wielkanocy NG. p. *Laskowski*.

7) Język francuzki. 2 godz. Racine Athalie, ze wstępem o budowie wiersza francuzkiego. Gramatyka: Subjonctif, Infinitif i powtarzania. Ćwiczenia ustne i piśmienne. Ekstemporalija. *Ordynaryjusz*.

8) Matematyka. 4 godz. Teoryja proporcyj i progresyj harmonijnych, wraz ze skazówką jak pierwszych użyć do poszukiwań jeometrycznych. Nauka o kombinacyjach i twierdzenie binomiczne. Stereometrya. Co 2 tygodnie poprawka roboty piśmiennej. p. prof. Dr. *Funck*.

9) Fizyka. 2 godz. Mechanika, Hydrostatyka, Akustyka i Optyka. Ten sam.

10) Historyja powszechna. 3 godz. Dzieje wieków średnich. Powtórzono dzieje Grecyji. NW. p. Dr. *Besse*.

II. PRYMA NIŻSZA.

Ordynaryjusz: NW. p. Wentzke.

1) Naukareligiji, wspólnie z kl. I. A.

2) Lateinische Sprache. 8 St. w. Horat. lib. IV. III. CS. Vorher: Leben des Dichters und Metrik. Die meisten Oden memorirt. 2 St. Correctur der lateinischen Aufsätze (10); Stilistik 1 St. Der *Director*. — Cicero orat. in Verrem IV. Taciti Germania. Privatim: Cicero's Reden und Livius. Grammatische Wiederholungen; wöchentliche Uebersetzungen aus dem Deutschen, abwechselnd mit Extemporalien. 5 St. Der *Ordinarius*.

3) Griechische Sprache. 6 St. Thucyd. V. 1 — 33 Plato's Apologie. Homer Ilias 13 — 16. Syntaxis casuum. 14tägige Scripta. Oberlehrer *Wentzke*.

4) Hebräishe Sprache comb. mit I. A.

5) Deutsche Sprache. 3 St. w. Literaturgeschichte von den ältesten Zeiten bis Opitz. Schillers Wallenstein und Lessings Laokoon gelesen und erklärt. Logik. Häusliche Uebungen im Disponiren. Correctur von 9 Aufsätzen. Oberlehrer *Wentzke*.

6) Polnische Sprache comb. mit I A.

7) Französische Sprache. 2 St. Ségur, Histoire de la grande armée. Grammatik: Gebrauch der Zeiten und Participien. Wiederholungen aus der Formenlehre. Schriftliche und mündliche Uebungen. Extemporalien. Oberlehrer *Haegele*.

8) Mathematik. 4 St. Zinses-Zinsenrechnung. Fortführung der geometrischen Analysis unter Zugrundelegung der neuern Geometrie. Theorie des höheren arithmetischen Reihen. Ebene Trigonometrie. Quadratische Gleichungen mit mehren Unbekannten. Alle 14 Tage eine schriftliche Arbeit. Prof. Dr. *Funck*.

9) Physik comb. mit I. A.

10) Geschichte comb. mit I. A.

III. OBER-SECUNDA.

Ordinarius: Oberlehrer Dr. Besse.

1) Religionslehre. 2 St. Die Lehre von den h. Sakramenten. Kirchengeschichte von Bonifacius bis auf Gregor VII. Lic. *Okrój*. Für die evangelischen Schüler: comb. mit I.

2) Lateinische Sprache. 10 St. Livius 2. Buch. Cicero de senectute. Wöchentliche Pensa und Extemporalien. Aufsätze.

2) Język łaciński. 8 godz. Horat. lib. IV. III. CS. Poprzedzały życie poety i metryka. Większej części pieśni nauczyli się uczniowie na pamięć. 2 godz. Korekta 10 wypracowań łacińskich; stylistyka. 1 godz. *Dyrektor*. Ciceronis orat. in Verrem IV. Taciti Germania. Prywatnie: Mowy Cycerona i Liwijusz. Powtarzano gramat; co tydzień tłum. z niemieckiego na przemian z ekstemporalijami. 5 godz. *Ordynaryjusz*.

3) Język grecki. 6 godz. Thucyd. V. 1-33. Platonis Apologia. Homeri Ilias lib. 13-16. Składnia spadków. Co 2 tygodnie ćwiczenie. NW. p. *Wentzke*.

4) Język hebrajski wspólnie z kl. I. A.

5) Język niemiecki. 3 godz. Hist. piśmiennictwa od najdawniejszych czasów aż do Opica. Czytano i objaśniano Walensztajna p. Szylera i Laokona p. Lesynga. Logika. Ćwiczenia domowe w robieniu dyspozycyj. Poprawiono 9 wypracowań. NW. p. *Wentzke*.

6) Język polski wspólnie z kl. I. A.

7) Język francuzki. 2 godz. Ségur, Histoire de la grande armée. Gramat.: O używaniu czasów i imiesłowów. Powtarz. etymologiczne. Ćwiczenia piśmienne i ustne. Ekstemporalija NW. p. *Haegele*.

8) Matematyka. 4 godz. Obliczanie dochodu złożonego. Dalszy ciąg jeometrycznej analizy z poglądem na nowszą jeometryję. Teoryja wyższych rzędów arytmetycznych. Trygonometryja płaskokreślna. Równania stopnia drugiego z kilką nieznajomych. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. p. prof. Dr. *Funck*.

9) Fizyka wspólnie z kl. I. A.

10) Historyja powszechna wspólnie z kl. I. A.

III. SEKUNDA WYŻSZA.

Ordynaryjusz: NW. p. Dr. Besse.

1) Nauka religiji. 2 godz. Nauka o sakramentach ś. Dzieje kościoła od ś. Bonifacego aż do Grzegorza VII. ks. Lic. *Okrój*. Dla uczniów ewangielickich: wspólnie z kl. I.

2) Język łaciński. 10 godz. Livii lib. II. Cicero de senectute. Co tydzień ćwiczenia domowe i w klasie. Wypracowania.

Mündliche Uebersetzungen aus Süpfle 2. Th. Grammatik: Lehre von den Temporibus und Modis, nach Zumpt. 8 St. Der *Ordinarius.* — Virgil. Aeneis B. I. bis Ostern der *Ordinarius;* nach Ostern: ausgewählte Eclogen; die erste memorirt. Oberlehrer *Haegele.* 2 St. Die Erklärung der Autoren in lateinischer Sprache.

3) Griechische Sprache. 6 St. w. Homer's Odyssee 1. 2. 3. 4. Buch. Plutarch's Gracchen. Herodot I. c. 25 — 65. 14tägige Pensa. Mündliche Uebersetzungen aus Halm. 2. Cursus. Syntax des Verbi. Der *Ordinarius.*

4) Hebräische Sprache. 2 St. w. Formenlehre: Die Lehre vom Verbum und Nomen. Einzelne Abschnitte aus dem Lesebuche von Gesenius wurden übersetzt und analysirt. Schriftliche Arbeiten. Lic. *Okrój.*

5) Deutsche Sprache. 2 St. w. Die verschiedenen lyrischen Formen. Gelesen und erklärt: die Glocke und die Jungfrau von Orleans von Schiller; die erstere theilweise memorirt. Bis Ostern: Dr. *Bornowski.* Nach Ostern der *Ordinarius:* Lectüre und Erklärung Klopstockscher Oden, eines Theil der Messiade. Declamationen. Literärhistorisches und Rhetorisches an die Lectüre angeknüpft. Aufsätze. Freie Vorträge.

6) Polnische Sprache. 2 St. w. Gelesen wurde pan Tadeusz von Mickiewicz. Vorträge auswendig gelernter Reden. Rhetorik. Oberlehrer *Węclewski.* Die deutsche Abtheilung comb. mit I.

7) Französische Sprache. 2 St. Gelesen: Rollin, Histoire d' Alexandre le Grand. Grammatik: Wiederholung des Gebrauchs der Pronoms; das objective Satzverhältniss. Mündliche und schriftliche Uebungen und Extemporalien. Oberlehrer *Haegele.*

8) Mathematik. 4 St. Die Theorie der Logarithmen. Quadratische Gleichungen. Aehnlichkeit der Figuren. Geometrische Analysis. Kreisrechnung. Arithmetische und geometrische Progressionen. Alle 14 Tage eine schriftliche Arbeit. Prof. Dr. *Funck.*

9) Physik. 1 St. Die allgemeine Körpereigenschaften und die besondern der festen. Die Statik fester Körper. Lehre vom Schwerpunkte. Grundgesetze der Bewegungslehre. Das spezifische Gewicht der Körper. Prof. Dr. *Funck.*

Tłumaczenie ustne ze Sypflego Cz. II. Z Gramatyki: nauka o czasach i trybach podług Cumpta. 8 godz. *Ordynaryjusz.* Virgilii Aeneidos lib. I. Do Wielkanocy, *Ordynaryjusz;* po Wielkanocy: niektóre eklogi, pierwszej nauczyli się uczniowie na pamięć. NW. p. *Haegele.* Autorów objaśniano po łacinie.

3) Język grecki. 6 godz. Homeri Odys. lib. 1. 2. 3. 4. Grachowie Plutarcha. Herodoti lib. I. c. 25-65. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. Tłumaczono ustnie z wypisów Halma, kurs II. Składnia słowa. *Ordynaryjusz.*

4) Język hebrajski. 2 godz. Etymologija. Nauka o słowie i imieniu. Niektóre kawałki z wypisów Giezenijusza tłumaczono i analizowano. Ćwiczenia piśmienne. ks. Lic. *Okrój.*

5) Język niemiecki. 2 godz. Rozmajite formy liriczne rozbierano przy czytaniu pieśni „o dzwonie" i dramatu „dziewica z Orleanu" Szylera, pieśni nauczono się poczęści na pamięć. Do Wielkanocy: p. Dr. *Bornowski.* Po Wielkanocy *Ordynaryjusz* czytał i rozbierał ody Klopsztoka i część Mesyjady. Deklamacyje. Uwagi literackie i retoryczne czyniono przy czytaniu. Wypracowania. Ustne wykłady.

6) Język polski. 2 godz. Czytano Pana Tadeusza p. Mickiewicza. Ustne wykłady mów, których się uczniowie nauczyli na pamięć. Retoryka. NW. p. *Węclewski.* Oddział niemiecki wspólnie z kl. I.

7) Język francuzki. 2 godz. Czytano Rollin, Histoire d'Alexandre le Grand. Z gramatyki: powtórzono naukę o zajimku i o zdaniach przedmiotowych. Cwiczenia piśmienne i ustne, oraz ekstemporalija. NW. p. *Haegele.*

8) Matematyka. 4 godz. Teoryja logarytmów. Równania drugiego stopnia. Podobieństwo figur. Jeometryczna analiza. O kole. Progresyje arytmetyczne i jeometryczne. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. p. prof. Dr. *Funck.*

9) Fizyka. 1 godz. Ogólne przymioty ciał i szczególne ciał stałych. Statyka ciał stałych. Nauka o równowadze. Prawidła fundamentalne nauki ruchu. O wadze gatunkowej ciał. Ten sam.

10) Geschichte und Geographie. 3 St. Römische Geschichte. Geographie der alten Welt, verglichen mit den neuern Verhältnissen. Der *Ordinarius*.

IV. UNTER-SECUNDA.

Ordinarius: Oberlehrer Węclewski.

1) Religionslehre comb. mit II. A.

2) Lateinische Sprache. 10 St. Virgil's Aeneis. VI. und VII. zur Hälfte. Die Sacherklärung in latein. Sprache. 2 St. Der *Ordinarius*. Cicero pro Milone. Liv. V. zum Theil. Privatim: Caes. b. Gall. I. Grammatik, nach Zumpt: die Lehre von den Casus und Modi. Wöchentliche Exercitien und Extemporalien. Gymnasiallehrer *Altendorf*.

3) Griechische Sprache. 6 St. Homer. Odyss. B. 11. 12. Xenoph Cyropaed. lib. VII. bis 5, 42. VIII. 1. Grammatik nach Buttmann § 122 — 134. Schriftliche und mündliche Uebers. aus Halm I. 2. § 15 — 18. II. 1. §. 1 — 29 mit Auswahl. Pensa und Extemporalien. Der *Ordinarius*.

4) Hebräische Sprache mit II. A.

5) Deutsche Sprache 2 St. bis Ostern Dr. *Bornowski*. Gelesen und erklärt: Wilhelm Tell und Macbeth von Schiller. Poetik. — Nach Ostern Dr. *Pior*. Lectüre und Erklärung Schillerscher Balladen. Declamationen. Wöchentliche Aufsätze.

6) Polnische Sprache mit II. A.

7) Französische Sprache. 2 St. Lectüre: Charles XII liv. I. zum Theil und V. Grammatik nach Ahn: Nach Wiederholung der Formenlehre Kap. 10 und 11. 14tägige Scripta. Gymnasiallehrer *Altendorf*.

8) Mathematik. 4 St. Wiederholung des Pensums von III. A. Logarithmen-Theorie. Gleichungen des 2. Grades mit einer Unbekannten. Aufgaben aus Meier-Hirsch. Das 2. 3. 4. Buch des Euclid mit Erweiterungen nach van Swinden. Geometr. Analysis. 14tägige schriftliche Arbeiten. Hülfslehrer Kand. *Schillings*.

9) Physik. 1 St. Von den allgemeinen Eigenschaften der Körper und den sogenannten einfachen Maschinen. Grundzüge der Lehre von der Electricität und dem Galvanismus. Hülfslehrer Kand. *Schillings*.

10) Historyja i jeografija. 3 godz. Dzieje Rzymian. Jeografija starożytna w porównaniu ze stósunkami nowoczesnemi. *Ordynaryjusz.*

IV. SEKUNDA NIŻSZA.

Ordynaryjusz: NW. p. Węclewski.

1) Nauka religiji wspólnie z kl. II. A.

2) Język łaciński. 10 godz. Virgilii Aeneidos lib. VI. i lib. VII. do połowy. Objaśnienia dawano w języku łacińskim. 2 godz. *Ordynaryjusz*. Ciceronis Orat. pro Milone. Livii lib. V. po części. Prywatnie czytano: Caes. b. Gall. lib. I. Z gramatyki Cumpta: składnia spadków i trybów. Co tydzień ćwiczenia domowe i w klasie. N.G. p. *Altendorf*.

3) Język grecki. 6 godz. Homeri Odys. lib. 11. 12. Xenophontis Cyropaed. lib. VII. do 5, 42 i VIII, 1. Z gramatyki Butmana § 122-134. Tłumaczenie piśmienne i ustne z Halma I. 2, § 15-18 i II. 1, § 1-29. Cwiczenia domowe i w klasie. *Ordynaryjusz.*

4) Język hebraiski wspólnie z kl. II.A.

5) Język niemiecki. 2 godz. Do Wielkanocy p. Dr. *Bornowski*. Czytano i objasniano Szylera: Wilhelm Tell i Macbeth i wykładano poetykę. Po Wielkanocy p. Dr. *Pior*. Czytano i rozbierano ballady Szylera. Deklamacyje. Wypracowania.

6) Język polski wspólnie z kl. II. A.

7) Język francuzki. 2 godz. Czytano Charles XII. liv. I. poczęści i V. Z gramatyki Ana powtórzono etymologiję rozdział 10 i 11ty. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. NG. p. *Altendorf*.

8) Matematyka. 4 godz. Powtórzono kurs klasy poprzedniej. Teoryja logarytmów. Równania drugiego stopnia z jedną nieznaną. Zadania z Majera Hyrsza. Druga, trzecia i czwarta ks. Euklida z dodatkami van Swindena. Analiza jeometryczna. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. NP. Kandydat p. *Schillings*.

9) Fizyka. 1 godz. O ogólnych przymiotach ciał i tak zwanych prostych machinach. Nauka wstępna o elektrycyzmie i galwanizmie. Ten sam.

10) Geschichte und Geographie. 3 St. Orientalische und griechische Geschichte bis zum J. 338. n. C. mit Berücksichtigung der griechischen Alterthümer. Wiederholungen des Pensum der III. A, (deutsche Geschichte). Das Nöthigste aus der mathematischen Geographie. Wiederholung der politischen Geographie des nördl., westl. und südöstl. Europa's. Dr. *Pior.*

V. OBER-TERTIA.

Ordinarius: Gymnasiallehrer Altendorf.

1) Religionslehre. 2 St. Die Lehre von Gott, von der Erschaffung, Erlösung und Heiligung, nach Ontrup. Erklärung der gottesdienstlichen Handlungen und Gebräuche, so wie der Festtage in der kath. Kirche. Einige Hymnen wurden erklärt und memorirt. Lic. *Okrój.* Für die evangelischen Schüler: das 3., 4. und 5. Hauptstück des lutherischen Katechismus nebst Bibelsprüchen gelernt und durchgenommen. Repetition der beiden ersten Hauptstücke. Biblische Geschichte des A. T. von der Theilung des Reiches ab, und die des N. T. Die Erklärung des Kirchenjahres und aller evangelischen Perikopen. Pfarrer *Consentius.*

2) Lateinische Sprache. 10 St. Bis Ostern Kand. *Andrzejewski:* Ovid Metamorphos. ed. Nadermann lib. IV. Jason, Medea, Aeson, Daedalus, Icarus, Philemon und Baucis; nach Ostern Oberlehrer *Wentzke:* Tristium lib. I. 2 St. - Caesar de b. gall. I. II. de b. civil. I. und II. zum Theil. Privatim b. gall. VI. Grammatik: Wiederholung der ganzen Grammatik nach Meiring. Wöchentliche Exercitien und Extemporalien. Mündliches Uebersetzen aus Hottenrott. Aus Caes. b. gall. I. wurde der Krieg mit Ariovist grösstentheils memorirt. Inhaltsangaben aus einzelnen Abschnitten des 1. und 2. Buches Caes. de b. gall. 8 St. — Der *Ordinarius.*

3) Griechische Sprache. 6 St. Homer. Odyss. 10. Xenoph. Anab. III. 4-5. IV. 1-4. Uebersetzungen aus Halm. Wiederholung der Verba auf $\mu\iota$ und die unregelmässigen Verba. 14tägige Scripta. Oberlehrer *Wentzke.*

4) Deutsche Sprache. 2 St. Erkl.

10) Historyja powszechna i jeografija. 3 godz. Dzieje Wschodu i Grecyji aż do r. 338 przed Chr. z poglądem na starożytności greckie. Powtórzono kurs klasy poprzedniej, to jest: historyję niemiecką. Co najważniejszego z jeografiji matematycznej. Powtórzono jeografiję polityczną Europy północnej, zachodniej i południowo-wschodniej. p. Dr. *Pior.*

V. TERCYJA WYŻSZA.

Ordynaryjusz: NG. p. Altendorf.

1) Nauka religiji. 2 godz. Nauka o Bogu, o stworzeniu, odkupieniu i poświęceniu podług Ontrupa. Objaśniano ceremonije kościelne i święta kościoła katolickiego. Niektóre hymny objaśniono i nauczyli się ich uczniowie na pamięć. ks. Lic. *Okrój.* Dla uczniów ewangielickich: Rozdział 3. 4. i 5. katechizmu luterskiego i miejsca z pisma ś. objaśniono i uczono się. Powtórzono pierwsze dwa rozdziały. Dzieje biblijne starego zakonu od podziału państwa żydowskiego i dzieje nowego zakonu. Objaśnienie roku kościelnego i ewangielij niedzielnych. p. pastór *Consentius.*

2) Język łaciński. 10 godz. Do Wielkanocy kandydat p. *Andrzejewski*, Ovidii Metamorph. lib. IV. Jason, Medea, Aeson, Daedalus, Icarus, Philemon et Baucis podług wydania Nadermana; po Wielkanocy NW. p. *Wentzke:* Tristium lib. I. - 2 godz. Caesar de b. gall. I. II. de b. civil. I. i poczęści lib. II. Prywatnie b. gall. lib. VI. Gramatykę powtórzono całą podług Majrynga. Co tydzień ćwiczenia domowe i w klasie. Ustnie tłumaczono wypisy Hotenrota. Z księgi I. de b. gall. nauczono się na pamięć opisu wojny z Aryjowistem. Excerpta z 1 i 2. ks. Caes. de b. gall. 8 godz. *Ordynaryjusz.*

3) Język grecki. 6 godz. Homeri Od. lib. X. Xenophontis Anab. lib. III. 4. 5. IV. 1-4. Tłumaczono wypisy Halma, powtórzono słowa na $\mu\iota$ i nieregularne. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. NW. p. *Wentzke.*

4) Język niemiecki. 2 godz. Obja-

und Vortrag Schillerscher Balladen. Die Grammatik entwickelt bei der Lectüre des Lesebuchs von Bone. Lehre vom Briefstil. 3wöchentliche schriftliche Arbeiten. Der *Ordinarius*.

5) Polnische Sprache. 2 St. Bis Ostern Kand. *Andrzejewski*. Lehre vom Satzbau. Briefstil. Declamationsübungen. Schriftliche Arbeiten. Nach Ostern Oberlehrer *Węclewski*. Biographische Notizen über einzelne neuere Dichter z. B. Lenartowicz, Pol, Mickiewicz. Erklärung und Auswendiglernen einzelner Gedichte derselben. Lehre vom Stil. Aufsätze. Deutsche Abtheilung III. A. B. und IV. combinirt. Uebersetzungen aus Popliński's Elementarbuch. Bis Ostern: Kand. *Andrzejewski;* nach Ostern: G.L. *Laskowski*.

6) Französische Sprache. 2 St. Télémaque I.-II. Grammatik nach Ahn bis Kap. 10. incl. 14tägige Scripta. Der *Ordinarius*.

7) Mathematik. 3 St. Von den 4 Species in allgemeinen Ausdrücken; von den ganzen, Differenz- und Bruchpotenzen, den Wurzeln und Gleichungen des 1. Grades mit einer und mehren Unbekannten. Aufgaben aus Meier Hirsch. Das 1. Buch des Euclid. Lösung geometr. Aufgaben. Wöchentl. 1 schriftl. Arbeit. *Schillings*.

8) Naturkunde. Im W.-S. Anthropologie und systematische Uebersicht der Zoologie mit besonderer Hervorhebung der inländischen Fauna. Im S.-S. Allgemeine Botanik und system. Uebersicht derselben. 2 St. G.L. *Laskowski*.

9) Geschichte und Geographie. 3 St. Wiederholung der röm. Gesch. Deutsche Geschichte und eine Uebersicht der brandenburgisch-preussischen. Geographie der aussereuropäischen Erdtheile. Uebungen im Kartenzeichnen. O.L. *Raabe*.

VI. UNTER-TERTIA.

Ordinarius: bis Ostern Dr. Bornowski, nach Ostern H.L. Rochel.

1) Religionslehre mit III. A.

2) Lateinische Sprache. 10 St. Caes. b. g. VII. Ovid. Met. I. II. 1-100. 70 Verse memorirt. Lehre vom Hexameter und der Prosodie. Wiederholung der Casuslehre.

śniano i deklamawano balady Szylera. Zasady gramatyki rozwijano przy czytaniu wypisów Bonego. Nauka pisania listów. Co trzy tygodnie ćwiczenie piśmienne. *Ordynaryjusz*.

5) Język polski. 2 godz. Do Wielkanocy kandydat p. *Andrzejewski*. Nauka zdania. O listach. Deklamacyje. Cwiczenia piśmienne. Po Wielkanocy NW. p. *Węclewski*; wiadomości bijograficzne o kilku nowszych poetach n. p. Lenartowiczu, Polu, Mickiewiczu; objaśniano i uczono się kilku poezyj rzeczonych poetów. Nauka stylu. Wypracowania. Oddział niemiecki kl. III. a. b. i IV. wspólnie. Tłumaczono wypisy Poplińskiego; do Wielkanocy kand. p. *Andrzejewski;* po Wielkanocy NG. p. *Laskowski*.

6) Język francuzki. 2 godz. Télémaque I. II. Gramatyka podług Ana, aż do rozdz. 10. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. *Ordynaryjusz*.

7) Matematyka. 3 godz. Cztery działania liczbami ogólnemi; potęgi całe, różniczkowe, i ułamkowe, pierwiastki i równania pierwszego stopnia z jedną lub kilką nieznanemi. Zadania z Majera Hyrsza. Pierwsza księga Euklida. Rozwięzywano jeometryczne zadania. Co tydzień ćwiczenie piśmienne. p. *Schillings*.

8) Historyja naturalna. Zimą Antropologija i systematyczny pogląd na zoologiję, szczegółowo zwierzęta krajowe. Latem, ogólna botanika i systematyczny pogląd na nią. 2 godz. NG. p. *Laskowski*.

9) Historyja i jeografija. 3 godz. Powtórzono dzieje rzymskie. Dzieje niemieckie i pogląd na dzieje brandebursko-pruskie. Jeografija części ziemi prócz Europy. Ćwiczono uczniów w rysowaniu map. NW. p. *Raabe*.

VI. TERCYJA NIŻSZA.

Ordynaryjusz: do Wielkanocy p. Dr. Bornowski, po Wielkanocy p. Rochel.

1) Nauka religiji wspólnie z kl. III. A.

2) Język łaciński. 10 godz. Caes. b. g. VII. Ovid. Metam. I. II. 1-100. 70 wierszy napamięć; Prozodyja i nauka o heksametrze. Powtórzono składnię przypadków; skła-

Syntax der tempora; consec. temp., des Indic. und Conj. Uebungen aus Spiess. Extemporalien. Wöchentl. 1 schriftl. Arbeit. Bis Ostern Dr. *Bornowski,* nach Ostern H.L. *Rochel.*

3) Griechische Sprache. 6 St. Verba contracta und auf $\mu\iota$ mit entsprech. Uebungen aus Halm. Uebers. aus Jacob's Lesebuch. 14tägige Scripta. Bis Ostern Dr. *Bornowski,* nach Ostern H.L. *Rochel.*

4) Deutsche Sprache. 2 St. Lesestücke aus Bone's Lesebuch I. mit Rücksicht auf Grammatik, Synonymik und Disposition. Alle 3 Wochen eine schriftliche Arbeit; ausserdem wurden häusliche Arbeiten der Schüler vorgelesen und besprochen. Declamationen. Bis Ostern Dr. *Bornowski;* nach Ostern H.L. *Rochel.*

5) Polnische Sprache mit III. A.

6) Französische Sprache. 2 St. Grammatik von Ahn 1. bis 8. Kap. Conjugation der regelm. Zeitwörter. 14tägige Scripta. *Schillings.*

7) Mathematik. 3 St. Erweiterung der Lehren von den Decimalbrüchen und den 4 Species in allgem. Ausdrücken. Aufgaben aus Meier Hirsch. Von den Proportionen und deren Anwendungen. Aufgaben aus Diesterweg. Das 1. Buch des Euclid. Wöchentl. 1 schriftliche Arbeit. *Schillings.*

8) Naturkunde. 2 St. Im W.-S. Mineralogie mit bes. Hervorhebung der Edelsteine, Metalle, Salze und Brenze, ihre Gewinnung, Bearbeitung und sonstige technische Wichtigkeit. Im S.-S. Allgemeine Botanik; systematische Uebersicht nach Linné mit bes. Berücksichtigung der Nutzpflanzen. G.L. *Laskowski.*

9) Geschichte und Geographie. 3 St. Wiederholung der griechischen Geschichte. Römische Geschichte, und Geographie des imperium Romanum. Geographie von Mitteleuropa. Uebungen im Kartenzeichnen. O.L. *Raabe.*

VII. QUARTA.

Ordinarius: Oberlehrer Raabe.

1) Religionslehre. 2 St. Die Lehre von der Gnade, von den heil. Sakramenten und von der christlichen Gerechtigkeit, nach dem Diöcesankatechismus. Das Leben und

dnia czasów, o następstwie czasów, o trybie bezwarunkowym i warunkowym. Tłumaczono z wypisów Szpisa. Ekstemporalija. Co tydzień ćwiczenie piśmienne. Do Wielkanocy p. Dr. *Bornowski;* po Wielkanocy p. *Rochel.*

3) Język grecki. 6 godz. Verba contracta i na $\mu\iota$ z odpowiedniemi ćwiczeniami z wypisów Halma. Tłumaczono wypisy Jakobsa. Co 2 tygodnie ćwiczenie piśmienne. Do WN. p. Dr. *Bornowski,* po WN. p. *Rochel.*

4) Język niemiecki. 2 godz. Czytano z wypisów Bonego Cz. 1. zważając na gramatykę synonimikę i dyspozycyję. Co 3 tygodnie wypracowanie; prócz tego jeszcze inne domowe roboty uczniów w klasie czytano i krytykowano. Deklamacyje. Do WN. p. Dr. *Bornowski,* po WN. p. *Rochel.*

5) Język grecki wspólnie z kl. III. A.

6) Język francuzki. 2 godz. Gramatyka Ana do 8mego rozdziału. Konjugacyja słów regularnych. Co 2 tygodnie ćwiczenie. p. *Schillings.*

7) Matematyka. 3 godz. Dalsza nauka o ułamkach dziesiętnych i czterech działaniach prostych liczbami ogólnemi. Zadania z Majera Hyrsza. O proporcyjach. Zadania z Dysterwega. Pierwsza księga Euklida. Co tydzień ćwiczenie piśmienne. p. *Schillings.*

8) Historyja naturalna. 2 godz. Zimą mineralogija, osobliwie o kamieniach drogich. Kruszce, sole, węgle, o ich wydobywaniu, obrabianiu, wogóle o ich technicznej wartości. Latem botanika; systematyczny pogląd według Linejusza, osobliwie o roślinach użytecznych. NG. p. *Laskowski.*

9) Historyja powszechna i jeografija. 3 godz. Powtórzono dzieje Grecyji Dzieje rzymskie i jeografija państwa rzymskiego. Jeografija Europy środkowej. Uczniów ćwiczono w rysowaniu map. NW. p. *Raabe.*

VII. KWARTA.

Ordynaryjusz: NW. p. Raabe.

1) Nauka religiji. 2 godz. Nauka o łasce, sakramentach ś. i o sprawiedliwości chrześcijańskiej według katechizmu dyjecezyjalnego. Życie i czyny Jezusa Chrystusa. ks.

Wirken Jesu Christi. Lic. *Okroj.* Für die evangelischen Schüler mit III.

2) Lateinische Sprache. 9 St. Cornel. Nepos: Cimon, Lysander, Alcibiades, Thrasybulus, Conon, Dion. — Die 10 ersten Fabeln des Phaedrus. Grammatik, nach Meiring: die Casuslehre. Schriftliche und mündliche Uebersetzungen aus Spiess. S. 1. bis 53 mit Auswahl. Memorirt: Cimon und 2 Kap. Alcibiades. Vocabular. v. Bonnell: Verba und Sententiae. Wöchentliche Scripta. Extemporalien. O.L. *Węclewski.*

3) Griechische Sprache. 5 St. Die Formenlehre bis zu der regelmässigen Conjugation incl. Dazu entsprechende Stücke aus Jacobs' Elementarbuch. Schriftliche Arbeiten und mündliche Uebersetzungen aus Halm. Der *Ordinarius.*

4) Deutsche Sprache. 2 St. Erklärung grammat. Regeln beim Lesen von Bone's Lesebuch I. Declamiren. Mündliches Nacherzählen. Alle 3 Wochen ein grösserer Aufsatz, dazwischen wöchentlich eine kleinere Arbeit. Der *Ordinarius.*

5) Polnische Sprache. 2 St. Satzbildung. Declamiren. Schriftliche Uebungen. Z.L. *Dlugosz.* Die deutsche Abtheilung mit III.

6) Französische Sprache. 2 St. Elementarbuch von Plötz bis § 84. Bis Ostern Kand. *Andrzejewski,* nach Ostern der *Ordinarius.*

7) Mathematik. 3 St. Davon 2 St. Rechnen: von den Brüchen und Decimalbrüchen; von den Verhältnissen und Proportionen nebst deren Anwendung. Aufgaben aus Diesterweg und Meier Hirsch. — 1 St. Geometrie: das 1. Buch des Euclid bis Satz 24. Wöchentl. 1 schriftliche Arbeit. *Schillings.*

8) Geschichte und Geographie. 3 St. Geschichte und Geographie des alten Griechenlands. Mythologie der Griechen, Geographie von Süd- und Westeuropa. Uebungen im Kartenzeichnen. Der *Ordinarius.*

VIII. QUINTA.

Ordinarius: Dr. Pior.

1) Religionslehre. 3 St. Die Lehre von dem Glauben, der Hoffnung und der Liebe, nach dem Diöcesan-Catechismus. Bi-

Lic. *Okroj* Dla uczniów ewangielickich wspólnie z kl. III.

2) Język łaciński. 9 godz. Cornel. Nepos: Cimon, Lysander, Alcibiades, Thrasybulus, Conon, Dion. Pierwsze 10 bajek Fedrusa. Z gramatyki Majrynga o spadkach. Tłumaczenie piśmienne i ustne z wypisów Szpisa str. 1-53. Na pamięć: Cymona i 2 rozdziały z Alcybiadesa; podług Bonela: Verba i Sententiae. Co tydzien cwiczenia w domu i w klasie. NW. p. *Węclewski.*

3) Język grecki. 5 godz. Etymologija aż do regularnej konjugacyji włącznie; tłumaczono odpowiednie kawałki z wypisów Jakobsa. Cwiczenia piśmienne i ustne tłumaczenie z wypisów Halma. *Ordynaryjusz.*

4) Język niemiecki. 2 godz. Objaśnienia gramatyczne przy czytaniu wypisów Bonego Cz. I. Deklamacyje. Ustne opowiadanie. Co 3 tygodnie ćwiczenie obszerniejsze, a co tydzień krótsze ćwiczenia. *Ordynaryjusz.*

5) Język polski. 2 godz. O zdaniu. Deklamacyje; ćwiczenia piśmienne. p. *Dlugosz.* Oddział niemiecki wspólnie z kl. III.

6) Język francuzki. 2 godz. Wypisy Pleca do § 84go. Do WN. p. *Andrzejewski,* po WN. *Ordynaryjusz.*

7) Matematyka. 3 godz. Z tych 2 godz. rachunki: o ułamkach zwyczajnych i dziesiętnych; o proporcyjach i ich użyciu. Zadania z Dysterwega i Majera Hyrsza. 1 godz.: jeometryja: pierwsza księga Euklida do twierdzenia 24go. Co tydzień ćwiczenie piśmienne. p. *Schillings.*

8) Historyja powszechna i jeografija 3 godz. Dzieje i jeografija starożytnej Grecyji. Mytologija Greków. Jeografija Europy południowej i zachoduiej. Uczniowie ćwiczyli się w rysowaniu map. *Ordynaryjusz.*

VIII. KWINTA.

Ordynaryjusz: p. Dr. Pior.

1) Nauka religiji. 3 godz. Nauka o wierze, nadzieji i miłości podług katechizmu dyjecezyjalnego. Dzieje biblijne starego zakonu.

blische Geschichte des A. T. Lic. *Okrój.* — Für die evangelischen Schüler 2 St.: Die Bücher des A. und N. Testaments. Das 1. und 2. Hauptstück des lutherischen Katechismus nebst Bibelsprüchen gelernt; kurze Erklärung beider Hauptstücke. Die biblische Geschichte des A. T. bis zur Theilung des Reiches und die auf die hohen kirchlichen Feste bezüglichen Abschnitte des N. T. H. Pf. *Consentius.*

2) Lateinische Sprache. 9 St. Wiederholung des Pensums der Sexta. Unregelm. Decl. Comparation und Conjugation. Lectüre des Leseb. v. Jacobs: die Mythologie, mit Auswahl; röm. Geschichte I. Aesopische Fabeln, welche memorirt wurden. Daran knüpfte sich die Erklärung und Einübung der wichtigsten Regeln der Syntax. Mündliche und schriiftliche Uebungen in der Klasse; wöchentl. 2 Scripta nach Spiess. 8 St. Der *Ordinarius.* Vocabellernen aus Bonell's Vocabularium und Wortbildung. 1 St. O.L. *Haegele.*

3) Deutsche Sprache. 3 St. Die 2. Hälfte des Lesebuchs von Schweminski durchgelesen; daran die Erklärung des einfachen und bekleideten Satzes geknüpft. Uebungen im Wiedererzählen. Wöchentl. Correctur einer schriftlichen Arbeit, bestehend in orthographischen Uebungen, kleineren Erzählungen und Beschreibungen. Declamiren. Der *Ordinarius.*

4) Polnische Sprache. 2 St. Grammatik, nach Szóstakowski: Etymologie. Orthographische Uebungen. Kleine Aufsätze. Leseübungen und Declamationen aus: Wybór von Popliński. Z.L. *Długosz.* Deutsche Abtheilung 2 St. Uebersetzen aus dem Elementarbuch von Popliński. Declination des Eigenschaftswortes bis zur Declination des Hauptwortes. Z.L. *Długosz.*

7) Französische Sprache. 3 St. Plötz Elementarbuch. Im W.-S. 1.-34. Lection. Kand. *Andrzejewski.* Im S. S. 34.-52. Lection. *Schillings.*

6) Rechnen. 3 St. Im W.-S. vom 14. bis 26. Abschnitt, nach Diesterweg. *Schillings.* Im S.-S. Regel de tri. G.L. *Reyzner.*

7) Geschichte und Geographie. 2 St. Darstellungen aus der orientalischen u. griechischen sowie aus der deutschen Ge-

ks. Lic. *Okrój.* Dla uczniów ewangielickich 2 godz. księgi starego i nowego zakonu. Pierwszy i drugi rozdział katechizmu luterskiego wraz z miejscami stósownemi z pisma ś. na pamięć; krótkie objaśnienie obydwóch rozdziałów. Dzieje biblijne starego zakonu aż do podziału państwa żydowskiego i miejsca z pisma ś. odnoszące się do wielkich świąt kościelnych. p. pastór *Consentius.*

2) Język łaciński. 9 godz. Powtórzono kurs klasy poprzedniej. Deklinacyja nieregularna. Stopniowanie i konjugacyje. Czytano w wypisach Jakobsa: mytologiję poczęści, dzieje rzymskie I. i bajki Ezopowe, których się uczniowie nauczyli na pamięć. Najważniejsze zasady składni przy czytaniu tłumaczono i ćwiczono. Ćwiczenia ustne i piśmienne w klasie; co tydzień dwa ćwiczenia domowe z wypisów Szpisa. 8 godz. *Ordynaryjusz.* W jednej godzinie uczył wokabuł podług Bonela NW. p. *Haegele.*

3) Język niemiecki. 3 godz. Przeczytano drugą połowę wypisów Szwemińskiego, do czego naukę o zdaniu prostem i złożonem dołączono. Ćwiczenia w ustnem opowiadaniu. Co tydzień poprawiono robotę piśmienną, mniejsze powiastki lub opisy; ćwiczenia ortograficzne. Deklamacyje. *Ordynaryjusz.*

4) Język polski. 2 godz. Podług gramatyki Szóstakowskiego uczono etymologiję. Ćwiczenia ortograficzne. Małe wypracowania. Czytano wybór Poplińskiego; deklamacyje. p. *Długosz.* Oddział niemiecki 2 godz. Tłumaczono wypisy Poplińskiego. Deklinacyja przymiotnika i rzeczownika. Ten sam.

5) Język francuzki. 3 godz. Wypisy Pleca. Zimą § 1-34. p. *Andrzejewski.* Latem § 34-52 p. *Schillings.*

6) Rachunki. 3 godz. Zimą od rozdziału 14 do 26go w rachunkach Dysterwega p. *Schillings.* Latem reguła trzech NG. p. *Reyzner.*

10) Historyja powszechna i jeografija. 2 godz. Opowiadania bijograficzne z dziejów wschodu, Grecyji i średniowieczno-

schichte des Mittelalters in biographischer Form. Vorkenntnisse aus der mathematischen Geographie. Allgemeine Geographie der Länder und Meere; Deutschland, Preussen und das nördliche Europa specieller. Der *Ordinarius*.

IX. SEXTA.

Ordinarius: Gymnasiallehrer Laskowski.

1) Religionslehre. 3 St. Anfangsgründe der katholischen Glaubens- und Sittenlehre, nach dem Diöcesan-Catechismus. Biblische Geschichte des A. T. Lic. *Okrój*. Für die evangelischen Schüler 2 St. mit V.

2) Lateinische Sprache. 9 St. Die regelmässigen Formen des Nomen und Verbum bis zu den Deponentien, nach Meiring. Wöchentl. 2 schriftliche Arbeiten. Uebersetzen und Vocabellernen aus dem Uebungsbuche von Spiess. Der *Ordinarius*.

5) Deutsche Sprache. 3 St. Leseübungen, nach Schweminski's Lesebuch I. Wiedererzählen des Gelesenen. Grammatische Bemerkungen im Anschluss an die Lectüre. Erkl. des einfachen Satzes. Aufsagen gelernter Erzählungen und kleiner Gedichte. Wöchentliche schriftliche Arbeiten zur Einübung der Orthographie und Interpunktion. Der *Ordinarius*.

4) Polnische Sprache. 2 St. Leseübungen. Regelmässige Declination und Conjugation. Declamiren. Schriftliche Uebungen in der Orthographie. Z.L. *Długosz*.

5) Rechnen. 4 St. Die 4 Spezies mit ganzen, unbenannten und benannten Zahlen, nach Diesterweg. Kopfrechnen. Wöchentliche häusliche Arbeiten. Der *Ordinarius*.

6) Geographie. 2 St. Der Himmel und die Himmelskörper. Die fasslichsten Vorbegriffe aus der mathematischen und physicalischen Geographie. Eintheilung der Länder und Meere der Erde. Allgemeine topische Uebersicht von Europa. Anfänge im Kartenzeichnen. O.L. *Raabe*.

niemieckich. Wstępne wiadomości jeografiji matematycznej. Jeografija ogólna krajów i mórz; szczegółowo Prusy i Europa północna. *Ordynaryjusz*.

IX. SEKSTA.

Ordynaryjusz: NG. p. Laskowski.

1) Nauka religiji. 3 godz. Początki katolickiej nauki o wierze i moralności podług katechizmu. Dzieje biblijne starego zakonu. ks. Lic. *Okrój*. Dla uczniów ewangielickich 2 godz. wspólnie z kl. V.

2) Język łaciński. 9 godz. Regularne odmiany imienia i słowa, aż do Deponencyj podług Majrynga. Co tydzień dwa ćwiczenia piśmienne. Tłumaczono i uczono się wokabuł z wypisów Szpisa. *Ordynaryjusz*.

3) Język niemiecki. 3 godz. Ćwiczenia w czytaniu w wypisach Szwemińskiego Cz. I. Ustne opowiadania, z dołączeniem uwag gramatykalnych. O zdaniu prostem. Ustne powtarzanie powieści i małych piosnek, których się uczniowie nauczyli na pamięć. Co tydzień ćwiczenia ortograficzne. *Ordynaryjusz*.

6) Język polski. 2 godz. Czytanie. Deklinacyja regularna i konjugacyja. Deklamacyje. Ćwiczenia ortograficzne. p. *Długosz*.

5) Rachunki. 4 godz. Cztery działania z liczbami oznaczonemi i nieoznaczonemi, podług Dysterwega. Rachunki pamięciowe. Co tydzień rachunki domowe. *Ordynaryjusz*.

6) Jeografija. 2 godz. Niebo i ciała niebieskie. Najprostsze zasady jeografiji matematycznej i fizykalnej. Podział krajów i mórz na ziemi. Ógólny podział miejscowy Europy. Rysowanie map. NW. p. *Raabe*.

Technische Fertigkeiten.

1) Zeichnen. 8 St. Für IV. V. und VI. je 2 St.; für die geübtern Schüler aller Klassen 2 St. Z.L. *Długosz.*

2) Schönschreiben. 6 St. Für V. und VI. je 3 St. Derselbe.

3) Singen. 8 St. Für VI. V. je 2 St. IV. 1 St. Gemischter Chor 1 St. Kirchengesang für die kathol. Schüler 1 St. Männerchor 1 St. Gesanglehrer *Trautmann.*

4) Turnen. Seit Weihnachten Vorübungen für die Vorturner in 2 St. w. Im Sommer-Sem. für sämmtliche Schüler in 3 Abtheilungen.

1. Abtheilung	I. a. b.	II. a. b.	2 St.
2. „	III. a. b.	IV.	2 St.
3. „	V.	VI. VII.	2 St.

G. L. *Laskowski.*

Sztuki techniczne.

1) Rysunki 8 godz. Dla kl. IV. V. i VI. po dwie godz.; dla uczniów bieglejszych ze wszystkich klas razem 2 godz. Naucz. rysunków. p. *Długosz.*

2) Kaligrafia. 6 godz. Dla Kl. V. i VI. po 3 godz. Ten sam.

3) Śpiewy. 8 godz. Dla kl. VI. V. po 2 godz., dla IV. 1 godz. Chór mieszany 1 godz.; śpiew kościelny 1 godz. Chór męzki 1 godz. Naucz. śpiewów p. *Trautmann.*

4) Turnieje. Od Bożego Narodzenia ćwiczenia przedwstępne dla przewodników 2 godz. co tydzień. Latem dla wszystkich uczniów w 3 oddziałach:

1. oddział kl.	I. a. b.	II. a. b.	2 godz.
2. „ „	III. a. b.	IV.	2 godz.
3. „ „	V., VI., VII.		2 godz.

NG. p. *Laskowski.*

---

22 Schüler bereitete der Religionslehrer Lic. *Okrój* in ausserordentlichen Stunden zur ersten heiligen Beichte und Communion vor.

Dwudziestu dwóch uczniów przygotował ks. Lic. *Okrój* w osobnych lekcyjach do pierwszej spowiedzi ś.

X. SEPTIMA. (Vorklasse.)

Ordinarius: Dr. Pior.

1) Religionslehre 2 St. comb. VI.

2) Lateinische Sprache. 3 St. Einübung der 1. und 2. regelm. Declination. Uebersetzen der entsprechenden Stücke im Spiess. Vocabellernen. Grammatische Erklärungen in Verbindung mit dem deutschen Unterricht. O.L. *Raabe.*

3) Deutsche Sprache. Leseübungen nach dem Preuss'schen Kinderfreund. Memoriren kleiner Gedichte und Denksprüche aus demselben Buche. Besprechung und Wiedererzählen gelesener Stücke. Daran schlossen sich grammatische Bemerkungen aus der Formenlehre, Regeln über die Orthographie und Interpunction. Mündliche und schriftliche Uebungen. Häusliche Uebungen im Abschreiben. 8 St. Dr. *Pior.*

4) Polnische Sprache. 5 St. Lese- und Schreibübungen. G.L. *Reyzner.*

X. SEPTYMA. (Klasa przygotowawcza.)

Ordynaryjusz: p. Dr. Pior.

1) Nauka religiji. 2 godz. wspólnie z kl. VI.

2) Język łaciński. 3 godz. Pierwsza i druga deklinacyja; tłumaczono odpowiednie kawałki w wypisach Szpisa. Uczono się wokabuł. Uwagi gramatykalne przy nauce języka niemieckiego. NW. p. *Raabe.*

3) Język niemiecki. Czytano przyjaciela dzieci Prejsa. Uczono się małych piosnek i sentencyj z tej samej książki. Objaśniano i opowiadano czytane kawałki. Uwagi gramatyczne tyczące się etymologiji; prawidła ortograficzne i o znakach pisarskich. Ustne i piśmienne ćwiczenia. Odpisywanie. 8 godz. p. Dr. *Pior.*

4) Język polski. 5 godz. Czytano i pisano. NG. p. *Reyzner.*

5) Rechnen. 4 St. Schreiben und Lesen der Zahlen. Zählen mit Intervallen. Die 4 Species in benannten und unbenannten Zahlen. Zeitrechnung. G.L. *Altendorf.*

6) Geographie. 1 St. Vorbereitende geographische Kenntnisse mit Gebrauch der Karte. Allgemeine Beschreibung der Erdtheile insbesondere des preussischen Staates und anderer europäischer Staaten. Dr. *Pior.*

7) Schönschreiben. 4 St. Z.L. *Dlugosz.*

8) Singen. 2 St. comb. mit VI.

9) Turnen. 2 St. comb. mit VI.

5) Rachunki. 4 godz. Pisano i czytano liczby. Liczenie odstępami. Cztery działania liczbami oznaczonemi i nieoznaczonemi. Wyrachowanie czasu. NG. p. *Altendorf.*

6) Jeografija. 1 godz. Przedwstępne wiadomości z jeografiji za pomocą mapy. Ogólny opis części ziemi, osobliwie opis państwa pruskiego i innych państw europejskich p. Dr. *Pior.*

7) Kaligrafija. 4 godz. p. *Dlugosz.*

8) Śpiewy. 2 godz. wspólnie z kl. VI.

9) Turnieje. 2 godz. wspólnie z kl. VI.

Die diesjährigen Abiturienten haben im Lateinischen und Deutschen folgende Themata bearbeitet:

Abituryjenci opracowali w tym roku następujące zadania:

a) zu Ostern: *Quo iure Cicero contendat, se consulem ea gessisse, ut omnibus potius quam sibi ipsi consuleret, quaeratur.*

Was verdanken wir dem Vaterlande?

b) im Sommer: *Civitatibus Graecis aeque turpe et perniciosum fuit bellum Peloponnesiacum ac bella Persica gloriosa et utilia fuerant.*

Warum sind Kenntnisse höher zu schätzen als Reichthümer?

Verzeichniss der Lehrer
und Vertheilung der Stunden unter dieselben im Sommer-Semester 1860.

Lehrer.	Ordinar. in	I. A.	I. B.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV.	V.	VI.	VII.	Stunden.
1. Dr. Łożyński, Direktor.		2 Horat. 5 Griech.	2 Horat. 1 Latein									10
2. Prof. Dr. Funck, Erster Oberlehrer.		4 Math. 2 Physik.	4 Math.	4 Math. 1 Physik.								15
3. Haegele, Zweiter Oberlehrer.	I. A.	6 Latein 2 Franz.	5 Latein. 2 Franz.	2 Latein. 2 Franz.					1 Latein			20
4. Węclewski, Dritter Oberlehrer.	II. B.	2 Polnisch.		2 Polnisch.	2 Latein 6 Griech.	2 Polnisch		9 Latein.				23
5. Dr. Besse, Vierter Oberlehrer.	II. A.	3 Geschichte.		8 Latein. 6 Griech. 2 Deutsch. 3 Geschich.								22
6. Lic. Okrój, Religionslehrer.		2 Religion. 2 Hebräisch.		2 Religion. 2 Hebräisch.		2 Religion.		2 Religion.	3 Religion.	3 Religion.		18
7. Oberlehrer Raabe, Erster ordentl. Lehrer.	IV.					3 Geschich. u. Geogr.	3 Geschich. u. Geogr.	5 Griech. 3 Deutsch. 2 Franz. 3 Geschich.		2 Geogr.	3 Latein und Deutsch.	21 (3)
8. Oberlehrer Wentzke, Zweiter ordentl. Lehrer	I. B.	3 Deutsch.	6 Griech. 3 Deutsch.			2 Latein. 6 Griech.						20
9. Altendorf, Dritter ordentl. Lehrer.	III. A.				8 Latein 2 Franz.	8 Latein 2 Deutsch. 2 Franz.					4 Rechneu.	22 (4)
10. Reyzner, Vierter ordentl. Lehrer.									3 Rechnen.		5 Polnisch.	3 (5)
11. Laskowski, Fünfter ordentl. Lehrer.	VI.	2 Polnisch deutsch. Abth. 2 Turnen.				2 Naturk. 2 Polnisch deutsch. Abth. 2 Turnen.	2 Naturk.			9 Latein 3 Deutsch. 4 Rechnen. 2 Turnen.		24 (6)
12. Rochel, wissenschaftlicher Hülfslehrer.	III. B.						10 Latein 6 Griech. 2 Deutsch.					18
13. Pfarrer Consentius, evangel. Religionslehrer.		2 Religionslehre.				2 Religionslehre.			2 Religionslehre.			6
14. Dr. Pior, commissarischer Lehrer.	V. und VII.				2 Deutsch. 3 Gesch. u. Geogr.				8 Latein. 3 Deutsch. 2 Geogr.		8 Deutsch. 1 Geogr.	18 (9)
15. Schillings, commissarischer Lehrer.					4 Math. 1 Physik	3 Math.	3 Math. 2 Franz.	3 Math.	3 Franz.			19
16. Długosz, Zeichenlehrer.		2 Zeichnen für die Geübtern.						2 Polnisch. 2 Zeichnen	3 Zeichnen 3 Schreib. 2 Pol. p. A. 2 Pol. d. A.	2 Polnisch. 2 Zeichnen 3 Schreib.	4 Schreib.	22 (4)
17. Trautmann, Gesanglehrer.		1 Männerchor. 1 Gemischter Chor. 1 Kirchengesang.						1 Singen	2 Singen	2 Singen.		8

Verordnungen der Königl. Behörden.

Vom 29. August 1859. Mittheilung des Ministerial-Erlasses vom 24. August e. a. dass bei dem hiesigen Gymnasium, so lange der Neubau des Gymnasialgebäudes nicht ausgeführt und günstigere äussere Verhältnisse hergestellt sind, der Schluss des Sommer-Semesters mit dem ersten Mittwoch des Monats August eintrete.

Vom 20. Dezember 1859. Mittheilung des Ministerial-Erlasses vom 20. e. a. wonach die Gesammtdauer der Ferien auf 10 Wochen zu erweitern ist. Demnach sollen die Herbstferien auf sämmtlichen katholischen Anstalten auf 5½ Woche ausgedehnt werden. Der erste Ferientag fällt auf einen Sonnabend, beispielsweise im Jahre 1860 auf den 11. August.

Vom 21. April 1860. Die in der Centralturnanstalt zu Berlin ausgebildeten Lehrer (hier H. G.L. *Laskowski*) sollen sich gutachtlich darüber äussern, wie die auf Grund des Lingschen Systems erhaltene Anleitung sich als zweckmässig und ausreichend für den gymnastischen Unterricht der Jugend erweist. Das Turnen in der Schule muss, ohne seinen besondern Zweck zu verlieren, immer in einem nothwendigen Zusammenhange mit dem System der gymnastischen Uebungen stehen, welches in der Armee zur Ausbildung und Wehrhaftmachung der Soldaten in Anwendung gebracht wird.

Vom 23. Januar 1860. Wenn Schüler, welche die Abiturientenprüfung nicht bestanden, statt eines Zeugnisses der Nichtreife, ein gewöhnliches Abgangszeugniss verlangen sollten, so ist ihnen ein solches nicht vorzuenthalten, aber am Schlusse zu bemerken, dass sie an der Abiturientenprüfung theilgenommen, aber solche nicht bestanden haben.

Rozporządzenia władzy królewskiéj.

Z dn. 29go Sierpnia r. 1859. Udzielono reskrypt ministeryjalny z dn. 24go Sierpnia, że przy tutejszem gimnazyjum ma się kończyć kurs letni w pierwszą środę miesiąca sierpnia, dopóki nie stanie nowy gmach gimnazyjalny i korzystniejsze nie nastąpią warunki zewnętrzne.

Z dn. 20go Grudnia r. 1859. Udzielono reskrypt ministeryjalny z dn. 20go Grudnia, którym rozporządzono, ze feryje gimnazyjalne trwać mają w ogóle 10 tygodni. Stósownie do tego feryje jesienne na wszystkich gimnazyjach katolickich odtąd 5½ tygodni trwać będą. Pierwszy dzień feryj ma przypadać na sobotę, więc n. p. w tym roku na 11go sierpnia.

Z dn. 21go Kwietnia r. 1860. Nauczyciele turnieji wykształceni w głównej szkole turnieji w Berlinie (u nas NG. p. *Laskowski*) wzywają się, by zdali sprawozdanie o użyteczności systemu Linga przy nauce turnieji. Po szkołach bowiem nauka turnieji ma się w ten sposób udzielać, aby nie tracąc z oka celu swego szczególnego zawsze pozostawała w ścisłym związku ze systemem owych ćwiczeń gimnastycznych, których w armiji używają, by żołnierzy uczynić zdatniejszymi do boju.

Z dn. 23go Stycznia r. 1860. Gdyby uczniowie, którzy egzaminu dojrzałości nie złożyli, opuszczając gimnazyjum zamiast zaświadczenia niedojrzałości zwyczajne żądali zaświadczenie, ma im się wystawić takowe, z tym atoli dodatkiem na końcu, że wziąwszy udział w egzamine dojrzałości nie złożyli go.

Chronik.

Am 15. September wurde das neue Schuljahr durch eine kirchliche Feier Morgens 8 Uhr eröffnet.

Kronika.

Nowy rok szkólny rozpoczęto nabożeństwem dn. 15go Września rano o godzinie ósmej.

Das hohe Geburtsfest Sr. Majestät des Königs wurde am 15. October in der gewohnten Weise durch eine kirchliche Feier und durch einen Schulactus begangen. Auf einen einleitenden 4stimmigen Gesang folgte ein Gebet. Die Festrede hielt der Oberlehrer *Wentzke* über die Humanisten und die verschiedenen Arten der Humanität. Der Volksgesang beschloss die Feier.

Am 11. October starb hier der Obertertianer *Mielczarski*, ein braver, strebsamer Schüler. Seine Mitschüler trugen ihn zu Grabe und bestritten die Begräbnisskosten. Am 7. November wurde für ihn das Traueramt abgehalten.

Am 10. November beging das Gymnasium den 100jährigen Geburtstag Friedrich Schillers. Nachdem ein Festgedicht, vom O.L. *Wentzke* verfasst, vorgetragen war, hielt der genannte Lehrer die Festrede. 4stimmige Lieder, die der Gesanglehrer *Trautmann* für Männerstimmen eingerichtet hatte, leiteten die Feier ein und schlossen sie. —

Der Gesundheitszustand der Schüler war im Ganzen befriedigend; nur einzelne Schüler litten längere Zeit am Fieber. Mitglieder des Lehrer-Collegii waren im Winter-Semester mehrfach erkrankt und zwar gleich im Anfange des Schuljahres Herr *Laskowski*, dessen gastrisches Leiden sich bis zum 20. October hinzog. Er wurde zumeist durch Herrn *Andrzejewski* vertreten. Herr *Węclewski* war im November 1½ Woche, dann vom 20. April bis zum 10. Mai wegen einer Augenentzündung nicht im Stande Unterricht zu ertheilen. Der Unterzeichnete musste im März wegen starker Grippe 14 Tage den Unterricht aussetzen. Die Herren Prof. *Funck*, *Haegele* und *Altendorf* waren 8 Tage krank. — Die Vertretung wurde bereitwillig besorgt.

In der Ausübung seines h. Amtes begriffen starb der Vicarius bei der hiesigen Pfarrkirche Herr *Franz Kandyba*, im Beichtstuhle während der Beichte der Gymnasialschüler am 28. Januar. Aus Dankbarkeit erwiesen diese letzteren ihrem Beichtvater die letzte Ehre, indem sie seiner Leiche folgten und einen Grabgesang ausführten.

Um Ostern, den 21. April, ging der wissenschaftliche Hülfslehrer Dr. *Bornowski*

Wysokie Urodziny J. król. Mości 15go Października obchodzono jak zwykle uroczystością kościelną i szkólną. Po wstępnym śpiewie na cztery głosy nastąpiła modlitwa i mowa nauczyciela wyższego p. *Wentzke*. Mówił o humanistach i rozmajitych rodzajach oświaty. Hymnem narodowym zakończono uroczystość.

Dn. 11 Października umarł tu *Mielczarski*, skromny i pilny uczeń klasy trzeciej. Zwłoki jego odnieśli koledzy do grobu; zapłacili także koszta pogrzebu. 7go Listopoda odprawiła się za duszę jego nabożeństwo żałobne.

Dn. 10 Listopada obchodziło gimnazyjum setną rocznicę urodzin Fryderyka Szylera. Pieśń na ten cel ułożoną przez NW. p. *Wentzke* jeden z uczniów zadeklamował, poczem jeszcze ten sam nauczyciel miał mowę uroczystą. Śpiewami na cztery głosy męzkie przez p. *Trautmann* ułożonemi rozpoczęła się i zakończyła uroczystość.

Stan zdrowia między uczniami w ogóle był zadowalniający; tylko pojedyńczy uczniowie dłuższy czas chorowali na febry. Nauczyciele w półroczu zimowem po kilka razy chorowali. Zaraz na początku roku szkólnego zachorował p. *Laskowski* a cierpienie jego gastryczne trwało aż do 20go Października. Po większej części zastępował go p. *Andrzejewski*. W Listopadzie przez półtora tygodnia a powtórnie od 20 Kwietnia aż do 10. Maja p. *Węclewski* nie mógł udzielać lekcyj dla zapalenia ócz. Niżej podpisany w Marcu przez 2 tygodnie dla mocnej grypy nie dawał lekcyj; p. p. *Funck*, *Haegele* i *Altendorf* po 8 dni chorowali. Chorych chętnie zastępowano.

Wikary przy tutejszym kościele farnym ks. *Franciszek Kandyba* umarł 28. Stycznia pełniąc święty swój obowiązek w konfesyjonale słuchając gimnazyjastów spowiedzi. W dzięcznością przepełnieni uczniowie zwłokom spowiednika swego, ostatnią im oddając przysługę, na cmentarz towarzyszyli i nad grobem zaśpiewali.

Około Wielkanocy, 21go kwietnia nauczyciel pomocniczy p. Dr. *Bornowski* przenie-

in gleicher Eigenschaft an das Gymnasium zu Braunsberg ab. In seine Stelle traf hier den 20. April Herr *Rochel*, bis dahin an der genannten Anstalt beschäftigt, ein und übernahm das von Dr. *Bornowski* geführte Ordinariat der Untertertia und die Lehrstunden desselben in derselben Klasse.

Der Kandidat Herr *Andrzejewski* wurde, nachdem er zu Ostern sein Probejahr am hiesigen Gymnasium absolvirt hatte, um dieselbe Zeit zur Aushülfe an das Gymnasium zu Conitz vom Königl. Provinzial-Schul-Collegium gesandt.

Herr G.L. *Reyzner* übernahm im Sommer-Semester 3 Rechenstunden in der Quinta.

Auf Grund des Ministerial-Erlasses vom 6. November 1858 wird die Ferienordnung des Jahres 1859 hier nach den freigegebenen Tagen und Ferienzeiten, mit Angabe des Anfangs- und Schlusstages, verzeichnet.

Mittwoch den 22. Decbr. 1858 Schluss des ersten Tertials. Donnerstag den 23. Decbr. der erste Ferientag. (9 Tage bis zum 1. Januar 1860).

Mittwoch den 5. Januar 1859. Anfang des zweiten Tertials Morgens 7½ Uhr mit einem Gottesdienst. (4 Tage der Weihnachtsferien.)

Mittwoch den 13. April Schluss des Winter-Semesters.

Donnerstag den 28. April Anfang des Sommer-Semesters Morgens 8 Uhr. Vorher um 7½ Uhr Gottesdienst. (14 Tage Osterferien.)

Sonnabend den 11. Juni bis Mittwoch den 15. Juni Pfingstferien. (5 Tage.)

Hauptferien vom Donnerstag den 11. August bis Mittwoch den 14. September. (35 Tage.)

Mittwoch den 22. December 1859 Schluss des ersten Tertials.

Donnerstag den 23. Decbr. der erste Tag der Weihnachtsferien. Bis zum 1. Januar 1860. 10 Ferientage.

Recapitulation: 4 + 14 + 5 + 35 + 10 in Summa 68 Tage d. h. 9 Wochen und 5 Tage, übereinstimmend mit der Verf. vom 21. Januar 1859.

Das Frühlingsfest wurde am 5. Juni von allen Klassen auf der Nonnenkämpe be-

siony został do Braunsberga. Na miejsce jego przybył z Braunsberga 20go Kwietnia p. *Rochel* i przejął ordynaryjat pana Dr. *Bornowskiego* i wszystkie lekcyje jego w tercyji niższej.

Kandydat p. *Andrzejewski* ukończywszy rok próby przy tutejszem gimnazyjum posłany został przez król. prowincyjalne kolegijum szkólne do Chojnic.

NG. p. *Reyzner* przejął latem 3 godziny rachunków w kwincie.

Na mocy rozporządzenia ministeryjalnego z dn. 6go Listopada r. 1858 zapisuje się tu porządek feryj r. 1859 stósownie do dni wolnych i feryj dłuższych, z dodaniem dnia rozpoczęcia i zakończenia feryj.

Środa 22go Grudnia 1858. Koniec pierwszego Tercyjału. Czwartek 23go Grudnia pierwszy dzień feryj. (9 dni aż do 1 Stycznia 1860 r.)

Środa 5go Stycznia 1850. Początek drugiego Tercyjału rano o 7½ godz. nabożeństwem. (4 dni feryj na Boże Narodzenie).

Środa 13go kwietnia. Koniec semestru zimowego.

Czwartek 28go kwietnia. Początek semestru letniego rano o 8 godz. Poprzednio o 7½ godz. nabożeństwo. (14 dni feryj na Wielkanoc.)

Sobota 11go Czerwca do Środy 15go Czerwca feryje na Świątki. (5 dni.)

Główne feryje od Czwartku 11 Sierpnia aż do środy dn. 14go. Września (35 dni.)

Środa 21go Grudnia 1859 koniec pierwszego Tercyjału.

Czwartek 22go Grudnia pierwszy dzień feryj na Boże Narodzenie, aż do 1 Stycznia 1860, 10 dni wolnych.

Rekapitulacyja: 4 + 14 + 5 + 35 + 10 dni czyni razem 68 dni, to jest: 9 tygodni i 5 dni; co się zgadza z rozporządzeniem z dn. 21 Stycznia r. 1859.

Dnia 5go Czerwca odbyła się Majówka wszystkich klas razem na kępie panieńskiej.

gangen und war vom schönsten Wetter begünstigt. Ein zahlreiches Publikum betheiligte sich an dem Jugendfeste und schenkte den Spielen der Jugend eine freundliche Aufmerksamkeit. Besonders erfreuten sich derselben die von den Turnern ausgeführten gymnastischen Uebungen und die musikalischen Aufführungen. Von den eingegangnen Frühlingsgedichten hatten die Schüler das von dem Unterprimaner *Pfeiffenbring* verfasste gewählt, welches *Wygocki*, Schüler derselben Klasse, vierstimmig in Musik setzte. Auch in diesem Jahre hat der Herr Wasserbau-Inspector *Berndt* uns den Uebergang auf die Kämpe erleichtert und uns zu dem lebhaftesten Danke dafür verpflichtet.

Am 25. Juni wurde ein feierliches Traueramt für die verstorbenen Wohlthäter des Gymnasiums, namentlich die Gründer von Stipendien für unsere Anstalt, abgehalten.

Viermal des Jahres empfingen die kath. Schüler die heiligen Sacramente der Busse und des Altars. Die österliche h. Communion der Lehrer und Schüler war gemeinsam. Für die unserem Religionslehrer von den hiesigen und auswärtigen Herren Geistlichen dabei geleistete Hülfe spricht die Anstalt ihren aufrichtigsten Dank aus. — Am 8. Juli, dem 6. Sonntage nach Pfingsten, war die erste h. Communion von 22 Schülern. Die Sänger führten die Messe von Hasslinger aus. Der Hochaltar war festlich geschmückt und die Eltern und Verwandten der Schüler zugegen.

Statistische Nachrichten.

Jm Laufe des Schuljahres haben am Unterrichte theilgenommen

in	I. A.	30.
„	I. B.	33.
„	II. A.	38.
„	II. B.	37.
„	III. A.	46.
„	III. B.	44.
„	IV.	67.
„	V.	61.
„	VI.	54.
„	VII. (Vorklasse.)	13.
	in Summa	423.

Pogoda była wyśmienita, a licznie zgromadzona publiczność dzieliła zabawę młodzieży. Osobliwie uwagę publiczności zwróciły na siebie ćwiczenia gimnastyczne zwinniejszych uczniów, jako też przedstawienia muzykalne. Z kilku na uroczystość tę ułożonych pieśni wiosennych wybrali uczniowie pieśń przez *Pfeiffenbringa* ucznia kl. I. ułożoną, do którój *Wygocki*, uczeń tej samej klasy, ułożył melodyję na cztery głosy. I w tym roku ułatwił nam pan *Berndt*, inspektór budowli wodnych, przeprawę na kępę, za co mu zakład największą winien wdzięczność.

Dn. 25 Czerwca solenne nabożeństwo żałobne odprawiło się za dusze ś. p. dobrodziejów naszego zakładu, osobliwie tych, którzy stypendyja u nas potworzyli.

Cztery razy przystępowali uczniowie w tym roku do stołu pańskiego po odbytej spowiedzi ś. Na Wielkanoc uczniowie razem z nauczycielami byli u komuniji ś. Przewielebnemu Duchowieństwu miejscowemu i z okolicy za pomoc udzieloną w słuchaniu spowiedzi ś. wdzięczność naszę na tem miejscu wyrażamy. 8go Lipca w niedzielę szóstą po Świątkach przystąpiło po pierwszy raz do komuniji ś. 22 uczniów. Śpiewacy odśpiewali mszę Hasslinger'a. Ołtarz był uroczyście przystrojony, rodzice i krewni uczniów przy tej uroczystości przytomni.

Wiadomości statystyczne.

W przeciągu roku szkólnego brało udział w lekcyjach:

w	kl.	I. A.	30	uczniów.
„	„	I. B.	33	„
„	„	II. A.	38	„
„	„	II. B.	37	„
„	„	III. A.	46	„
„	„	III. B.	44	„
„	„	IV.	67	„
„	„	V.	61	„
„	„	VI.	54	„
„	„	VII. (kl. przygotowawcza)	13	„
		razem	423	uczniów.

Von diesen waren 301 Katholiken, 94 Evangelische, 15 Israeliten. Bis zum 23. Juni waren abgegangen aus I. 11, darunter 10 Abiturienten, Ib. 5, IIa. 2, IIb. 4, IIIa. 7, IIIb. 5, IV. 4, V. 2, VI. 1, VII. 1, zusammen 42.

Im Ostertermine wurden unter dem Vorsitze des Königl. Provinzial-Schulraths, Ritters p.p. Dr. *Dillenburger*, 10 Abiturienten mündlich geprüft und erhielten alle das Zeugniss der Reife, nämlich:

1) *Eugen von Czarliński*, aus Chwarzno Kr. Behrent, 21 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er studirt Medicin in Breslau.

2) *Oscar Feichtmayer*, aus Culm, 21 J. alt, evangl. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er studirt Jura in Königsberg.

3) *Michael Górski*, aus Culm, 21 J. alt, kathol. Conf. $2^1/_2$ J. in I. Er will Theologie in Pelplin studiren.

4) *August Komischke*, aus Pluskowens Kr. Strasburg, 21 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er will Theologie in Pelplin studiren.

5) *Paul Neumann*, aus Culm, 20 J. alt, evangl. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er hat sich dem Postfach gewidmet.

6) *Otto Radtke*, aus Zoppot, 22 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er will Theologie in Pelplin studiren.

7) *Adalbert Rautenberg*, aus Rössel, 24 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er will Theologie in Münster studiren.

8) *Julius Scheumann*, aus Giessmansdorf, Kr. Bolkenhayn, in Schlesien, 19 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er will Theologie in Pelplin studiren.

9) *Eduard Szyman*, aus Culm, 22 J. alt, kathol. Conf., $2^1/_2$ J. in I. Er studirt Medicin in Greifswald.

10) *Titus Völkel*, aus Wirsitz, 18 J. alt, evangel. Conf., 2 Jahr in I. Er studirt Mathematik und Naturwissenschaften in Königsberg.

Unter dem Vorsitze desselben Königlichen Commissarius, des Provinzial-Schulraths, Ritters p. p. Herrn Dr. *Dillenburger*, fand die mündliche Abiturienten-Prüfung für den Sommer-Termin am 27. und 28. Juli statt. Folgende Primaner wurden für r e i f zu den Universitätsstudien erklärt:

Z tych było 301 katolików, 94 ewangielików, 15 starozakonnych. Do 23go Czerwca odeszło z kl. I. 11, pomiędzy którymi 10 abituryjentów. z kl. Ib. 5, z IIa. 2, z IIb. 4, IIIa. 7, IIIb. 5, IV. 4, V. 2, VI. 1, VII. 1, razem 42.

Przed Wielkanocą w marcu r. b. pod przewodnictwem Radzcy prowincyjalnego i szkólnego p. Dr. *Dillenburger'a* składało 10 abituryjentów ustny egzamin i otrzymali wszyscy świadectwo dojrzałości, jako to:

1) *Eugeni Czarliński*, z Chwarzna pow. kościerzyńskiego, ma lat 21, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Słucha medycyny w Wrocławiu.

2) *Oskar Feichtmajer*, z Chełmna, ma lat 21, ewangielik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Słucha prawa w Królewcu.

3) *Michal Górski*, z Chełmna, ma lat 21, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Chce się poświęcić teologiji w Pelplinie.

4) *August Komischke*, z Pluskowęs pow. Broduickiego, ma lat 21, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Chce się poświęcić teologiji w Pelplinie.

5) *Paweł Neumann*, z Chełmna, ma lat 20, ewangielik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Przeszedł do poczty.

6) *Otto Radtke*, z Copót, ma lat 22, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Chce się poświęcić teologiji w Pelplinie.

7) *Adalbert Rautenberg* z Ressla, ma lat 24, katolik, był $2^1/_2$ roku w I. Chce słuchać teologiji w Monasterze.

8) *Julijusz Scheumann* z Giesmansdorf pow. Bolkenhayn w Szląsku, ma lat 19, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Chce się poświęcić teologiji w Pelplinie.

9) *Edward Szyman* z Chełmna, ma lat 22, katolik, był $2^1/_2$ roku w kl. I. Słucha medycyny w Gryfiji.

10) *Tytus Völkel* z Wyrzysk, ma lat 18, ewangielik, był dwa lata w kl. I. Słucha matematyki i nauk przyrodzonych w Królewcu.

Pod przewodnictwem tego samego komisarza królewskiego, radzcy szkólnego i prowincyjalnego p. Dr. *Dillenburger'a*, kawalera orderu cz. orła etc., w semestrze latowym odbył się 27 i 28go Lipca ustny egzamin abituryjentów. Następujący prymanerowie uzyskali ś w i a d e c t w o d o j r z a ł o ś c i:

11) *Johann Anhut*, aus Open Kr. Braunsberg, katholischer Confession, 24 J. alt, 2 J. in I. Erwill Theologie in Braunsberg studiren.

12) *Władislaus v. Borowski*, aus Neuhütte Kr. Bütow, kath. Conf., 18 Jahr alt, 2 J. in I. Er will Medicin in Berlin studiren.

13) *Franz Denk*, aus Löbau, kath. Conf., 18 J. alt. 2 J. in I. Er will Theologie in Münster und Pelplin studiren.

14) *Otto Hoyer*, geb. zu Graudenz, evangelischer Confession, 20 J. alt, 2½ J. in I. Er will sich dem Militairstande widmen.

15) *Theodor Körner*, aus Graudenz, kath. Conf., 17 J. alt, 2 J. in I. Er will Theologie in Münster und Pelplin studiren.

16) *Leo v. Mieczkowski*, aus Ciborz, Kr. Strasburg, kathol. Conf. 21 J. alt, 3 J. in I. Er will Theologie in Münster studiren.

17) *Friedrich Trautmann*, aus Culm, kathol. Conf., 17 J. alt, 2 J. in I. Er will Philologie in Berlin studiren.

18) *Hippolyt v. Trętowski*, aus Neudorf bei Briesen, kathol. Conf., 19 J. alt, 2 J. in I. Er will Theologie in Pelplin studiren.

19) *Emil Winkel*, aus Briesen, kathol. Conf., 21 J. alt, 2 J. in I. Er will Theologie in Münster und Pelplin studiren.

20) *Casimir v. Załuski*, aus Jajkowo Kr. Strasburg, kathol. Conf., 22 J. alt, 2 J. in I. Er will Medicin in Breslau studiren.

21) *Constantin v. Załuski*, aus Jajkowo Kr. Strasburg, kathol. Conf. 20 J. alt, 2 J. in I. Er will Theologie in Münster studiren.

22) *Alexander v. Żelewski*, aus Zemblewo Kr. Neustadt in W.-Pr., kathol. Conf., 22 J. alt, 2 J. in I. Er will Medicin in Breslau studiren.

23) *Anton v. Żelewski*, aus Pierwoszyn, Kr. Neustadt in W.-Pr., kathol. Conf., 22 J. alt., 2 J. in I. Er will Theologie in Breslau studiren.

Auf den Antrag der Prüfungs-Commission wurden 4 der genannten Abiturienten von dem Königl. Commissarius von der mündlichen Prüfung entbunden und vor derselben für reif erklärt, nämlich: *Theodor Körner*, *Friedrich Trautmann*, *Hippolyt v. Trętowski* und *Constantin v. Załuski*.

11) *Jan Anhut*, z Open pow. Braunsbergskiego, katolik, ma lat 24, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Braunsbergu.

12) *Władysław Borowski* z Neuhütte pow. Bytowskiego, katolik, ma lat 18, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać medycyny w Berlinie.

13) *Franciszek Denk*, z Lubawy, katolik, ma lat 18, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Monasterze i Pelplinie.

14) *Otto Hoyer*, ur. w Grudziądzu, ewangielik, ma lat 20, był 2½ roku w kl. I. Chce zostać wojskowym.

15) *Teodor Koerner*, z Grudziądza, katolik, ma lat 17, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Monasterze i Pelplinie.

16) *Leon Mieczkowski*, z Ciborza, pow. Brodnickiego, katolik, ma lat 21, był 3 lata w kl. I. Chce teologiji w Monasterze słuchać.

17) *Fryderyk Trautmann*, z Chełmna, katolik, ma lat 17, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać filologiji w Berlinie.

18) *Hipolit Trętowski*, z Nowejwsi pod Wąbrzeźnem, katolik, ma lat 19, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Pelplinie.

19) *Emil Winkel*, z Wąbrzeźna, katolik, ma lat 21, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Monasterze i Pelplinie.

20) *Kazimierz Załuski*, z Jajkowa pow. Brodnickiego, katolik, ma lat 22, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać medycyny w Wrocławiu.

21) *Konstanty Załuski*, z Jajkowa pow. Brodnickiego, katolik, ma lat 20, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Wrocławiu.

22) *Aleksander Żelewski*, z Zemblewa pow. Wajerowskiego w Prusach zachodnich, katolik, ma lat 22, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać medycyny w Wrocławiu.

23) *Antoni Żelewski*, z Pierwoszyna pow. Wajerowskiego w Prusach zachodnich, katolik, ma lat 22, był 2 lata w kl. I. Chce słuchać teologiji w Wrocławiu.

Czterech z wyżej wymienionych abituryjentów *Teodora Koernera*, *Fryderyka Trautmanna*, *Hipolita Trętowskiego* i *Konstantego Załuskiego* zwolnił komisarz królewski, za przedstawieniem komisyji egzaminacyjnej, od egzaminu ustnego, uznawszy ich za dojrzałych.

Die **Gymnasial-Bibliothek** ist für die im Etat ausgesetzte Summe vermehrt worden. An Geschenken erhielten wir 1) *von den Königlichen Behörden:*

Biblijotekę gimnazyjalną stósownie do etatu pomnożono. Darem otrzymaliśmy 1) *Od władz Królewskich:*

1) v. Quast, Denkmale der Baukunst von Preussen. 2tes Heft.
2) Organisation der Kriegsschule. Berlin, Decker 1859.
3) Neue Unterrichts- und Prüfungsordnung für die Realschulen vom 6. October 1859.
4) Lateinische Grammatik von Meiring, Dir. in Düren.
5) Neue Preuss. Provinzialblätter. V. u. VI. Band für 1860.
6) Crelle, Journal für Mathematik Bd. 57.
7) Mützell, Zeitschrift für das Gymnasial-Wesen für 1860.
8) Dr. Jacob Schneider, Neue Beiträge zur alten Geschichte und Geographie der Rheinlande. Die Rheinlandschaft unter der Herrschaft der Römer von Nymwegen bis Xanten. 1. Heft.

2) *Von der Buchhandlung Ferd. Hirt* in Breslau:

2) *Od księgarni Ferd. Hirta* w Wrocławiu:

1) Schulatlas des Thier-, Pflanzen- und Mineralreiches, 2tes Heft.
2) Schilling's Grundriss der Naturgeschichte und das Pflanzenreich 2 Bde.
3) Auras u. Gnerlich, deut. Leseb. 2 Theile.
4) Seltzam, deutsches Lesebuch für das mittlere Kindesalter.
5) Trappe, Physik 2 Aufl.
6) Kambly, Elementar-Mathem. 2 Thl.
7) Melchior v. Diepenbrock, ein Lebensbild, von Heinrich Dr. Förster.

3) *Von der Buchhandlung B. G. Teubner in Leipzig:*

3) *Od księgarni B. G. Teubnera w Lipsku:*

1) Böhme, Aufgab. z. Uebers. a. d. Deut. ins Griech.
2) Demosthenes v. Rehdanz.
3) Plato von Cron. 1. 2. Heft.
4) Plutarch v. Seiffert. 1.
5) Isocrates v. O. Schneider 1.
6) Theocrit v. H. Fritsche.
7) Cicero de Oratore v. Piderit.

4) *Von der Buchhandlung Herbig in Berlin:*

4) *Od księgarni Herbiga w Berlinie:*

Plötz, Elementarbuch der franz. Sprache.

5) *Von der Buchhandlung E. Lambeck in Thorn:*

5) *Od księgarni E. Lambeka w Toruniu:*

20 Expl. polnische Kirchenlieder. 2. Aufl.

6) Aus dem Nachlasse des verstorbenen Professors *Pospieszyl* hieselbst durch seinen Sohn, den Referendarius H. *Florentin Pospieszyl*, unsern ehemaligen Zögling, einige Werke historischen und belletristischen Inhalts in deutscher, polnischer und französischer Sprache, und einige französische Schulbücher.

Der Herr Pfarrer *Wyczyński* in Culmsee schenkte der Anstalt, auf die Bitte des unterzeichneten Directors, mit dankenswerther Bereitwilligkeit:

1) Das „grüne Buch" (so genannt nach

6) Z pozostałości po ś. p. profesorze *Pospiezsyl* ztąd od syna jego, referendaryjusza p. *Floryjana Pospieszyl*, naszego dawniejszego ucznia, niektóre dzieła treści historycznej i beletrystycznej w językach niemieckim, polskim i francuskim i kilka francuskich książek szkólnych.

Ksiądz proboszcz *Wyczyński* z Chełmży na prośbę podpisanego dyrektora podarować raczył zakładowi naszemu:

1) „Księgę zieloną" (tak zwaną od oprawy)

seinem Einbande), eine Sammlung von Schriftstücken seines Vaters, des hier verstorbenen Land- und Stadtgerichts-Secretairs und Archivars *Wyczyński*, betreffend die Gründung des hiesigen Gymnasiums, die er mit aufopfernder Thätigkeit betrieben. (cf. Programm des hies. Gymnas. v. Jahre 1850 p. 28.)

2) Ein in Oel sauber ausgeführtes Bildniss des Letzteren.

Zur Literatura discipulorum Gymnasii Culmensis ist hinzugekommen:

1) *Joannes de Thokarski:* De Laryngide pseudomembranacea. Adiecto morbi specimine. 1859.

2) *Oscarius Th. S. Binseel*, Culmensis, Dr. iuris. In fragmentum XLIX. fam. ercisc. Commentatio. Dissertatio inauguralis. 1860.

Der **Musikalien-Sammlung des Gymnasiums** ist von dem Gesanglehrer desselben, Herrn *Trautmann*, überwiesen worden:

1) Der Tod Abel's musik. Drama von Rölle, Klavierauszug.

2) 5 Oden des Horaz für Männerstimmen, comp. von Löwe; Partitur u. 4 Stimmen.

3) Schulgesänge für Gymnasien u. s. w gesammelt von Doering.

Einzelne Abiturienten haben zu Ostern Schulbücher geschenkt.

Für alle eingegangenen Geschenke statte ich im Namen der Anstalt den verbindlichsten Dank ab.

Für die **deutsche Schüler-Bibliothek** sind aus den in diesem Jahre eingegangenen Beiträgen, in Summa 41 Thlr. 29 Sgr. 10 Pf., neue Jugendschriften angekauft worden. Im Bestand geblieben sind: 16 Thlr. 3 Sgr.

Für die **polnische Schülerbibliothek**, welche Herr OL. *Węclewski* verwaltet, sind von den Schülern 13 Thlr. 16 Sgr. eingegangen. Die Bibliothek ist von Nr. 597 bis 618 gestiegen, es sind 11 Werke in 22 Bänden dazu gekommen.

Unterstützungen: 1) Das Bischöfliche Hochwürdige *General-Vicariat-Amt* von Culm

zawierającą zbiór rozmajitych pism, wniosków i t. d. ś. p. ojca swego, tu zmarłego sekretarza sądu ziemsko-miejskiego i archiwaryjusza p. *Wyczyńskiego*, tyczących się założenia gimnazyjum tutejszego, o które się starał nieboszczyk z największą gorliwością. (cf. program tutejszego gimnazyjum z roku 1850 p. 28.)

2) Portret olejny nieboszczyka ojca swego.

Literatura discipulorum Gymnasii Culmensis pomnożyła się rozprawami:

1) *Jana Thokarskiego:* De Laryngide pseudomembranacea. Adiecto morbi specimine 1859.

2) *Oscar Th. S. Binseel*, Culmensis, Dr. iuris. In fragmentum XLIX. fam. ercisc. Commentatio. Dissertatio inauguralis. 1860.

Zbiór muzykalij powiększył nauczyciel śpiewów p. *Trautmann* następującemi darami:

1) Smierć Abla, drama muzykalne przez Röllego, ułoż. na fortepijan.

2) 5 pieśni Horacego na głosy męzkie ułoż. przez Löwego, partyturę i 4 głosy.

3) Spiewy szkólne dla gimnazyj, zebrane przecz Doeringa.

Niektórzy abituryjeńci na Wielkanoc darowali książki szkólne.

Za wszystkie powyżej wymienione dary w imieniu zakładu uprzejmie dziękuję.

Do **niemieckiej biblijoteki uczniów** wpłynęło w tym roku 41 tal. 29 śrg. 10 fen. pozostało z tego i z przeszłego roku 16 tal. 3 śrg.

Dla **polskiej biblijoteki uczniów**, którą zarządza NW. p. *Węclewski*, wpłynęło 13 tal. 16 śrg. ze składek uczniów. Biblijoteka o 11 dzieł w 22 tomach od Nro. 597 do Nro. 618 się wzbogaciła.

Wsparcia: 1) Przewielebny *konsystorz biskupi* udzielił na Boże Narodzenie r. 1859

hat zu Weihnachten 1859 an 5 hülfsbedürftige, dem geistlichen Stande sich widmende Schüler der I. und II. 36 Thlr. an Unterstüzzungen gezahlt; pro term. Johanni 1860 42 Rtl.

2) Aus dem Dr. *Kretek*schen Stipendienfonds ist die eine Rate, von 24 Thlr. 15 Sgr. jährlich, dem Primaner *Johann Załęski* verliehen.

3) Das Weihbischof *Kutowski*sche Stipendium, 49 Thlr. jährlich, bezieht der Obersecundaner *Franz Larisch.*

4) Das *v. Radziecki*sche Stipendium, 50 Thlr. jährlich, ist dem Studios. med. *Bojanowski* in Greifswald conferirt.

5) Der *Verein zur Unterstützung der studirenden Jugend Westpreussens* hat in dem Schuljahre $18^{59}/_{60}$ an 19 Schüler 237 Thlr. an Unterstützungen gezahlt, 15 Thlr. für Bücher und Papier und 63 Thlr. 22 Sgr. 6 Pf. für Schulgeld ausgesetzt.

Die **Krankenkasse** verwaltet der Herr Religionslehrer Lic. *Okrój.*

Die Einnahme des Schuljahres $18^{59}/_{60}$

betrug	61 Thlr.	17 Sgr.	4 Pf.
Die Ausgabe . . .	54 „	7 „	6 „
Diesjähriger Bestand	7 Thlr.	2 Sgr.	10 Pf.
Dazu der frühere Bestand . . .	136 „	10 „	10 „
Gesammtbestand . .	143 „	13 „	8 „

Den Herren Aerzten, welche unseren dürftigen Schülern unentgeltliche Hülfe haben angedeihen lassen, allen Gönnern und Wohlthätern unserer Schüler, statten wir den gefühltesten Dank ab.

pięciu ubogim uczniom, z kl. I. i II., którzy się poświęcą stanowi duchownemu wsparcie w sumie 36 tal; na ś. Jan r. 1860. 42 tal.

2) Jednę ratę Stypendyjum ś. p. Dr. *Kreteka,* w ilości 24 tal. 15 śrg. na rok, przeznaczono Janowi Załęskiemu, uczniowi kl. I.

3) Stypendyjum ś. p. Sufragana *Kutowskiego,* 49 tal. na rok, pobiera *Frańciszek Larysz,* uczeń kl. IIa.

4) Stypendyjum ś. p. *Radzieckiego,* 50 tal. na rok, wyznaczono akademikowi *Bojanowskiemu,* który w Gryfiji słucha medycyny.

5) *Towarzystwo pomocy naukowej dla Prus zachodnich* udzieliło w roku szkólnym $18^{59}/_{60}$ 19 uczniom wsparcie w sumie 273 tal.; prócz tego wyznaczyło 15 tal. na papier i książki a 63 tal. 22 śrg. 6 fen. na opłatę szkólnego za uczniów ubogich.

Kasa chorych jest pod zarządem ks. Lic. *Okrója.*

Dochód w roku szkólnym $18^{59}/_{60}$

wynosił	61 tal.	10 śrg.	4 fen.
Wydatki	55 „	7 „	6 „
Pozostało w tym roku	7 tal.	2 śrg.	10 fen.
Pozostało z lat dawniejszych . .	136 „	10 „	10 „
Czyni razem sumę .	143 tal.	13 śrg.	8 fen.

Panom lekarzom, którzy uczniów ubogich darmo leczyli, wszystkim przyjaciołom i dobrodziejom naszych uczniów najczulsze na tem miejscu składamy dzięki.

Oeffentliche Prüfung und Schluss-Feierlichkeiten.

Donnerstag, den 2. August.

(Im Klassenzimmer der Ober-Secunda.)

Um 8 Uhr Morgens Schlussgottesdienst mit Te Deum laudamus.

Nachmittags von 3 Uhr ab:

Gesang: Chor: „Du bist's, dem Ruhm und Ehre gebühret" von J. Haydn.
VII. VI. Deutsch. Geographie. Rechnen.
V. Latein. Französich.
IV. Griechisch. Latein. IV. u. IIIa.b. Religionslehre.
IIIb. Latein.
IIIa. Griechisch. Mathematik.

Freitag um 7½ Uhr.

IIb. allein: Griechisch. Physik; mit IIa. Polnisch.
IIa. allein: Latein. Geschichte.
Ib. Mathematik. Französich. Deutsch.

Reden der Primaner und Abiturienten in deutscher, lateinischer und polnischer Sprache.

Entlassung der Abiturienten.

Gesang: der 24. Psalm, Männerchor von W. Tschirch.

Der Censuract and Ascensus nach der Prüfung in den einzelnen Klassen. Die Probeschriften und Zeichnungen sind während der Prüfung ausgelegt.

Das neue Schuljahr wird Donnerstag den 13. September, Morgens 8 Uhr, durch eine kirchliche Feier eröffnet. Mittwoch den 12. September, Aufnahme neuer Schüler im Lokale der II. A. Morgens 8 Uhr. Die Anmeldungen können in den vorhergehenden Tagen geschehen. Die Nachprüfungen werden ebenfalls am Mittwoch den 12. September abgehalten werden; wer sich ohne gegründete Entschuldigung verspätet, wird zur Nachprüfung nicht angenommen.

Die Wohnungen der Schüler dürfen nur mit Erlaubniss des Directors gewählt oder gewechselt werden.

Culm, den 29. Juli 1860.

Dr. Łożyński,
Gymnasial-Direktor.

Uroczystości szkólne.

W Czwartek 2go Sierpnia.

(w wyższej Sekundzie.)

Rano o 8 godz. Nabożeństwo uroczyste na zakończenie roku szkólnego z „Te Deum laudamus."

Po obiedzie od 3 godz. począwszy:

Spiew: Chór: „Du bist's dem Ruhm und Ehre gebühret." przez Haydn'a.
VII. VI. Język niem. Jeograf. Rachunki.
V. Łacina. Język franc.
IV. Język grecki, łaciński. IV. IIIa.b. Religia.
IIIb. Łacina.
IIIa. Język grecki, Matematyka.

Piątek rano o 7½ godz.

IIb. osobno: Język grecki. Fizyka. Język polski z IIa. razem.
IIa. osobno: Łacina. Hist. powszechna.
Ib. Matematyka. Język francuzki i niemiecki.

Mowy prymanerów i abituryjentow w językach niemieckim łacińskim i polskim.

Pożegnanie Abituryjentów.

Śpiew: Psalm 24; chor męzki przez W Tschirch'a.

Uczniom wręczą się zaświadczenia i ogłoszą się promocyje w klasie. — Kaligrafija i rysunki przez uczniów wykonane podczas popisu będą wyłożone do przejrzenia.

Nowy rok szkólny rozpocznie się we Czwartek 13go Września rano o godzinie ósmej nabożeństwem. Nowych uczniów będę przyjmował w Srodę dn. 12go Września rano od godziny ósmej w klasie II A. Egzamina warunkowo przesadzonych uczniów także w Środę 12go Września się odbędą; kto się bez słusznych powodów spóźni, do egzaminu później już nie będzie przypuszczony.

Uczniom nie wolno bez pozwolenia Dyrektora niżej podpisanego stancyji ani obierać sobie ani zmieniać.

Chełmno, 29go Lipca 1860.

Dr. Łożyński,
Dyrektór Gimnazyjum.